

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Sanna Fogde

Ilmastoviisaan asumisen representaatiot

Tarkastelussa Yleisradion verkkouutiset

Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö
Organisaatioiden viestinnän pro gradu -tutkielma
Viestinnän monialainen maisteriohjelma

Vaasa 2022

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Sanna Fogde		
Tutkielman nimi:	Ilmastoviisaan asumisen representaatiot : Tarkastelussa Yleisradion verkkouutiset		
Tutkinto:	Filosofian maisteri		
Oppiaine:	Viestinnän monialainen maisteriohjelma Organisaatioiden viestintä		
Työn ohjaaja:	Liisa Kääntä		
Valmistumisvuosi:	2022	Sivumäärä:	61

TIIVISTELMÄ:

Ilmastomuutokseen liittyvä uutisointi valtaa yhä enemmän tilaa tiedotusvälineissä käytävästä keskustelusta. Ilmastomuutosviestinnässä keskitytään usein päästöjen aiheuttajiin ja ratkaisuihin päästöjen vähentämiseksi. Suomessa asuminen on suuri päästöjen aiheuttaja ja julkisessa keskustelussa asumisen käytäntöihin on tarjottu päästöjen vähentämiseksi monia erilaisia ratkaisuja ja käytännön toimia. Koska julkisessa keskustelussa esillä olevat asiat ja niistä välittyvä tieto vaikuttavat ihmisten arvomaailmaan ja maailmankuvaan, on tärkeää tutkia sitä, mistä keskustellaan ja millaista kuvaa keskustelu välittää.

Tässä tutkimuksessa tarkastelen Yleisradion verkkouutisten ilmastomuutosta ja asumista käsitteleviä representaatioita diskurssien ja ideologioiden näkökulmista. Tutkimukseni aineisto koostuu asumista ja ilmastomuutosta käsittelevistä Ylen verkkouutisista vuosilta 2010-2020. Tarkastelen aineistoa kriittiseen diskurssianalyysin menetelmäviitekehyksen kautta, jossa mediatekstien ymmärretään vaikuttavan yhteiskuntaan ja samanaikaisesti heijastavan yhteiskunnassa pinnalla olevia aiheita. Kiinnitän huomioni ilmastoviisaan asumisen representaatioissa esiintyviin diskursseihin ja ideologisiin taustaoletuksiin. Työn teoriaviitekehys koostuu median merkityksestä yhteiskunnallisena vaikuttajana, jolloin journalismi ja journalistiset representaatiot sekä tiedotusvälineiden rooli nähdään merkittävänä yleisen mielipiteen muodostumisessa.

Tunnistin aineistosta kolme hallitsevaa diskurssia: asumisen ratkaisut, raha ratkaisee ja kestävyys elämäntapana. Asumisen ratkaisut –diskurssissa puheen keskiössä ovat erilaiset tekniset ja toiminnalliset ratkaisut, joilla asumisen käytäntöjä muutetaan ilmastoystävällisemmiksi. Raha ratkaisee –diskurssissa puolestaan ilmastoystävällisemmän ja energiatehokkaamman asumisen tavoittelussa ensisijaisena tavoitteena on säästää rahaa, jolloin toimien motivaattorina toimii raha ja sen säästämisen mahdollisuudet. Kestävyys elämäntapana –diskurssissa ilmastoystävällinen asuminen on elämäntapa, joka itsessään on tavoittelemisen arvoista ja luo hyvinvointia. Diskurssien taustalla vaikuttaviksi ideologioiksi nousivat vahvimmin markkinatalouden ja teknologian ihannoiti, ekologinen kestävyys sekä hyvinvointiyhteiskunnan malli. Ideologiat ja arvomaailma vaikuttavat siihen, millaiseksi sosiaaliset käytännöt yhteiskunnassa muodostuvat. Toisin sanoen siihen, mitä ihmiset pitävät tärkeänä ja tavoittelemisen arvoisena sekä siihen, millaisia valintoja ihmiset arjessaan tekevät. Ihmiset hahmottavat ilmastomuutoksen torjuntaan tarvittavat asumiseen liittyvät toimet yhteiskunnassa käytävän julkisen keskustelun kautta. Tässä tiedotusvälineillä ja etenkin uutisilla on tärkeä rooli. Ideologiat vaikuttavat myös siihen, mikä asia koetaan uutistoimituksessa raportoimisen arvoiseksi ja millaisiksi uutistekstit lopulta muotoutuvat. Toisin sanoen uutiset joko toisintavat tai uudistavat vallalla olevia maailmankuvia, käsitteitä sekä arvoja ja vaikuttavat näin ihmisten mielipiteisiin.

AVAINSANAT: Asuminen, ilmastomuutos, uutismedia, kriittinen diskurssianalyysi, representaatio, ideologiat

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Tavoite	6
1.2	Aineisto	7
1.3	Menetelmä	9
1.4	Asuminen ja ilmastonmuutos	11
2	Media yhteiskunnallisena vaikuttajana	15
2.1	Journalismi	16
2.2	Journalistiset representaatiot	18
2.3	Yleisradion rooli suomalaisessa yhteiskunnassa	21
2.4	Ilmastonmuutos tiedotusvälineissä	23
3	Diskurssit sosiaalista todellisuutta rakentamassa	25
3.1	Kriittinen diskurssianalyysi	26
3.1.1	Diskurssi(t)	28
3.1.2	Representaatio	29
3.1.3	Hegemonia	30
3.1.4	Identiteetti	31
3.2	Ideologiat diskursseissa	33
4	Ilmastoviisaan asumisen representaatiot	35
4.1	Keskeiset diskurssit	35
4.1.1	Asumisen ratkaisut	37
4.1.2	Raha ratkaisee	40
4.1.3	Kestävyys elämäntapana	44
4.2	Diskursiiviset ideologiat	46
4.2.1	Markkinatalous ja teknologian ihannointi	49
4.2.2	Hyvinvointiyhteiskunta	53
4.2.3	Ekologinen kestävyys	55
5	Päätäntö	59
	Lähteet	62

Liitteet	69
Liite 1. Aineistoluettelo	69

1 Johdanto

Ilmastonmuutosta koskeva uutisointi ja julkinen puhe on muuttunut viimeisen vuosikymmenen aikana, eikä ilmastonmuutosta enää esitetä kyseenalaistaen, vaan uutisointi on todellista uhkaa kuvaavaa ja ratkaisuja pohtivaa (Berglez & Olausson, 2014; Nikkanen, 2017, s. 8). Ilmastonmuutosta käsittelevään uutisointiin törmää nykyään päivittäin. Kannanottoja, ehdotuksia ja näkökulmia siihen, miten hiilijalanjälkeään voi pienentää on runsaasti. Vuonna 2019 tehty Sitran tutkimus osoitti, että joka neljäs suomalainen kokee ilmastoahdistusta (Sitra, 2019). Ilmastobarometri 2019 tutkimuksen mukaan jo neljä viidestä suomalaisesta on sitä mieltä, että ilmastonmuutoksen hillitsemisellä on kiire (Ymparisto.fi, 2019). Kiireellisyyttä osoittavat myös tieteelliset tutkimukset, joiden mukaan Suomen ilmasto tulee lämpiämään vuoteen 2069 mennessä 2-7 astetta (Ruosteenoja ja muut, 2017).

Suomalaisten kotitalouksien hiilijalanjälki muodostuu liikkumisesta, asumisesta, ravinnosta ja muusta kulutuksesta (Sitra, 2018). Usein ilmastonmuutosuutisointi käsitteleeekin juuri näitä yksilöiden elämäntapoihin ja valintoihin liittyviä kysymyksiä. Asumisen osuus kotitalouksien hiilijalanjäljestä on noin neljännes ja suurin asumiseen liittyvä päästöjä aiheuttava tekijä on Suomen sääolosuhteista ja maantieteellisestä sijainnista johtuen lämmitys (Sitra, 2018). Ratkaisusta lämmityksen muuttamiseksi ilmastoystävällisemmäksi onkin suomalaisessa mediassa keskusteltu paljon.

Suomalaisessa kulttuurissa asumisen unelmaksi on perinteisesti kuvailtu omaa punaista tupaa ja perunamaata (Nivalainen, 2010), eikä tiivis kaupunkiasuminen suomalaisia juurikaan houkuttele (Leskelä & Tervo, 2020, s. 316). Ympäristön kannalta tiivistä keskitettyä asumista pidetään kuitenkin usein haja-asutusta parempana vaihtoehtona ja maaseutujen haja-asutuksen ympäristövaikutukset ovatkin aiheuttaneet paljon poliittista keskustelua ja kiistelyä (ks. Sireni, 2013). Asumisen käsitteeseen liittyy vahvasti myös kodin käsite. Koti on pääasiassa asumisen paikka, mutta fyysisen tilan lisäksi myös emotionaalinen ja henkinen tila, johon liittyy tunneside, joka luo kodista merkityksellisen paikan (Leskelä & Tervo, 2020. osa 3). Näin ollen siihen liitetään myös arvoja ja identiteettiä.

liittyviä kysymyksiä sekä itseilmaisua. Siksi asumiseen ja kotiin liittyvät päätökset ja valinnat voidaan kokea myös hyvin henkilökohtaisina.

Koska mediavälitteisen puheen ja asiantuntijatiedon katsotaan muovaavan ihmisten identiteettejä ja elämäntapoja (Giddens, 1991, s. 5), ei ole yhdentekevää, mitä ja miten julkisuudessa asioita esitetään ja mihin asioihin puhe keskittyy. Mediassa esitetyt asiat vaikuttavat myös siihen, millaisia puhetapoja ja aiheita liitämme asumiseen ja ilmastonmuutokseen eli vaikutus on kielellinen ja diskursiivinen (ks. Fairclough, 1997, s. 10). Media asettaa myös aina esittämälleen asialle kehyksen ja katsoo sitä tietystä näkökulmasta, mikä vahvistaa entisestään sitä, miten hahmotamme asioiden yhteyksiä ja tapoja puhua niistä. Uutiskehysten voidaankin nähdä edustavan käsittelemänsä aiheen tärkeimpiä näkökulmia (Horta ja muut, 2017) ja medially on portinvartijan rooli siinä, kenen ääni kuuluutetaan kuuluvaksi ja missä määrin (Carvalho, 2007). Tämän vuoksi on tärkeää tutkia, millä tavalla aikamme merkittävintä ilmiötä mediassa kuvataan.

1.1 Tavoite

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella Yleisradion (Yle) verkkouutisten välittämää kuvaa eli representaatiota ilmastoviisaasta asumisesta. Tavoitteen saavuttamiseksi lähestyn aineistoa kahdella tarkentavalla tutkimuskysymyksellä: 1. Millaisin diskurssein ilmastoviisaasta asumista esitetään? 2. Millaisiin ideologisiin taustaoletuksiin diskurssit pohjautuvat?

Ilmastoviisaalla asumisella tarkoitan tässä tutkimuksessa mahdollisimman vähäpäästöistä asumista (ks. Lovell, 2004). Representaatiolla tarkoitetaan puolestaan kielen, merkkien ja kuvien käyttöä merkitysten välittämisessä tietyssä kulttuurissa (Hall, 2013, s. 14). Representaatiot ovat siis esityksiä, joiden avulla rakennetaan ja välitetään merkityksiä ja tulkintoja. Sosiaalinen, ihmisten kesken kulttuurisesti jaettu todellisuus rakentuu kielen käytön avulla (Kunelius, 2009, s. 152). Kielellä on erittäin tärkeä rooli myös diskurssintutkimuksessa, sillä siinä todellisuuden ymmärretään rakentuvan sosiaalisessa

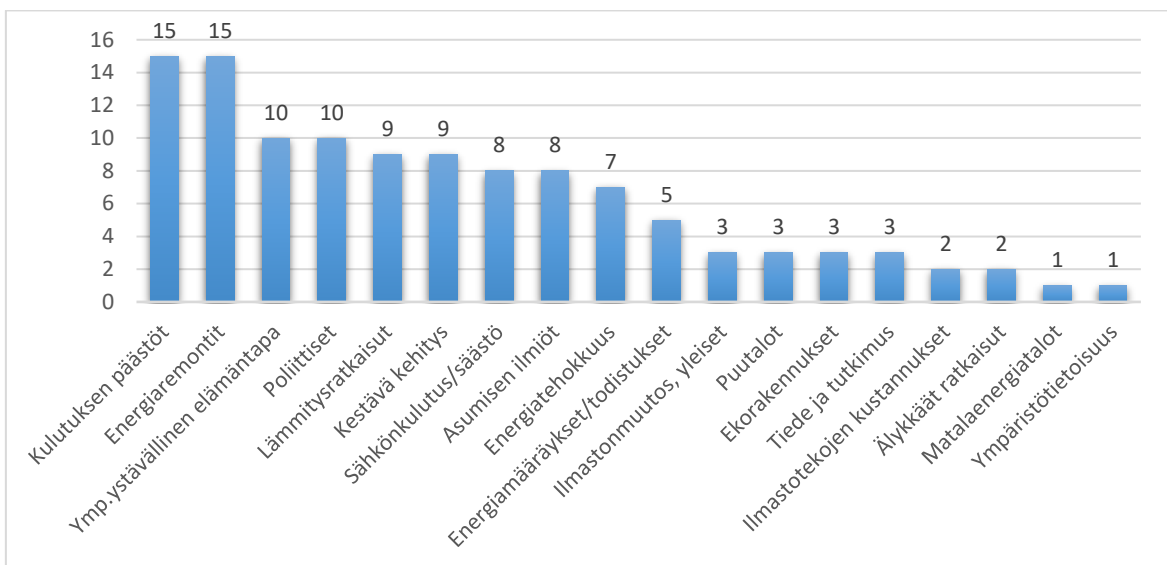
vuorovaikutuksessa (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 11). Toisin sanoen tekstit ja diskurssit tuottavat representaatioita ja representaatiot puolestaan kertovat siitä millaiseksi jokin ilmiö tekstin ja diskurssin kautta rakennetaan (Pynnönen, 2013, s. 33). Ideologialla tarkoitetaan näkemystä ja uskomusta maailmasta ja näistä muodostuvaa ajatusjärjestelmää, joka voi myös ohjata ihmisen toimintaa ja tapoja (Pietikäinen ja Mäntynen, 2009, s. 59). Ideologiat tulevat esiin tekstin sisältämistä toteamuksista väittämistä, joissa ne käyvät ilmi epäsuorasti tai ovat upotettuna tekstiin itsestäänselvyyksinä (Fairclough, 1997, s. 25). Ideologiat voivat osallistua eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen ja muotoutumiseen (Fairclough, 1997, s. 25).

Asumista ja ilmastonmuutosta yhdistävää diskurssintutkimusta on selvitysteni mukaan tehty melko vähän (ks. Cherry ja muut, 2015). Tutkimusta ilmastonmuutosviestinnästä ja sen mediarepresentaatioista löytyy kuitenkin runsaasti (ks. Boykoff, 2009; Ballantyne, 2016). Keskittymällä ilmastoviisaan asumisen representaatioiden ja diskurssien tarkasteluun valotan niitä arvoja, asenteita ja ideologioita, joita media puheessaan välittää yleisölle. Tutkimukseni taustaoletuksena on, että Ylen verkkouutisissa esitetyt asumisen ja ilmastonmuutoksen representaatiot ja diskurssit sisältävät asumiseen liittyviä arvoja, asenteita ja ehdotuksia toiminnasta, joilla päästöjä saadaan vähennettyä. Taustaoletukseksi liittyen odotan myös, että teksteistä nousee esiin vastakkainasettelua niin arvojen, vastuun kuin toimijuuden näkökulmista. Tutkimukseni on osa suurempaa monitieteellistä Decarbon Home -hanketta, jonka tavoitteena on edistää asumisen ja rakentamisen oikeudenmukaista kestävyysmurrosta (Decarbon Home, 2021).

1.2 Aineisto

Tutkimuksen alkuperäinen media-aineisto kerättiin Decarbon Home -hankkeen toimesta keväällä 2021 Yle.fi/uutiset -verkkosivustolta. Aikajaksona haussa käytettiin vuosia 2010-2020 ja hakusanoina seuraavia sanoja ja niiden yhdistelmiä: *asuminen, energia, energiaremontti, hiilijalanjälki, hiilineutraali, ilmasto, ilmastoviisas, kestävä, kodinautomaatio, kodinteknologia, korjausrakentaminen, lämmitys, päästöt ja ympäristö*. Hakusanat

pyrittiin valitsemaan niin, että haulla saatiin mahdollisimman laajasti uutisia liittyen asuamiseen, päästöihin ja ilmastonmuutokseen. Haulla löytyi 201 verkkouutista. Huomionarvoista on, että hakusanojen käytöllä saattaa olla sellainen heikkous, että haku ei ole täysin kattava ja yksittäisiä aiheeseen liittyviä uutisia on saattanut jäädä aineiston ulkopuolelle. Tätä tutkimusta varten rajasin alkuperäisestä aineistosta pois rakentamiseen ja yleisesti ilmastonmuutokseen liittyvät uutiset, joissa asumisen näkökulma ei ollut havaittavissa selkeästi. Tämän tutkimuksen aineisto koostuu 114 verkkouutisesta. Uutiset ovat luokiteltuna aihepiirin mukaan kuviossa 1.

Kuvio 1. Verkkouutisten aiheet

Kuten kuviosta 1 voi havaita ovat uutisten aiheet melko vaihtelevia. Myös uutisten pituus vaihtelee yhden kappaleen ja usean sivun välillä. Uutiset seuraavat kuitenkin uutisgenereille tyypillistä geneeristä rakennetta, joka koostuu otsikosta, ingressistä, satelliittikappaleista ja yhteenvedosta (Fairclough, 1997, s. 111). Kaikkia uutisia yhdistää niiden rakenteellisten ominaisuuksien lisäksi asiapitoinen tyyli ja tietoa välittävä ote. Kieli on asioita toteavaa ja kertovaa. Uutisten kuvitus on kulloiseenkin uutiseen liittyvää ja kuvissa esiintyy useimmiten ihmisiä kotonaan tai ulkona, rakennuksia, luontoa ja laitteita. Olen rajannut kuvat aineistoni ulkopuolelle. Valitsin Ylen lähteeksi siksi, että Ylen tuottama

materiaali on julkisesti kaikkien saatavilla ja Yle on valtakunnallinen toimija. Yle.fi/uutiset verkkosivustolle on kaikilla vapaa pääsy.

Pietilä (1993) kirjoittaa, että uutisgenrelle tyypillistä on todellisuuden tai todenkaltaisuuden viittaavien esitysten tuottaminen. Uutisgenrelle on tyypillistä myös lainata, referoida ja raportoida tietoa, jonka jokin toinen lähde on tuottanut. (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 117). Uutiset ovat tekstien sekamuotoja, joihin valikoidaan siis jo lähtökohtaisesti tietyt genret, diskurssit ja osallistujat (Fairclough, 1997, s. 50; 58–59). Pietilä (1993) toteaa uutistekstien kantavan rakenteessaan ja sisällössään sellaista, mikä tekee niiden tunnistamisen mahdolliseksi tekstin vastaanottajalle. Ne voidaan tulkita ikään kuin ikkunoina, jotka avaavat pääsyn todelliseen maailmaan. Hän korostaa kuitenkin, että uutistekstit ovat ihmisten tekemiä tuotteita ja niiden tuotantoprosessiin liittyykin paljon arvosidonnaista toimintaa. Journalistisia representaatioita ja uutisten tuottamista ohjaavat vahvat konventiot ja uutisgenre on lähtökohtaisin tunnistettava ja rakenteeltaan tietyn tyyppinen (Pietilä, 1993).

Koska tämän tutkimuksen aineisto koostuu asumiseen ja ilmastonmuutokseen liittyvistä uutisteksteistä, jotka ovat journalistisia kirjoituksia, on tutkimuksessani otettava huomioon myös tekstien tuottamiseen, jakeluun ja kuluttamiseen liittyvät kontekstit ja diskurssiiviset käytännöt. Tutkimukseni aineisto kytkeytyy asumisen ja ilmastonmuutoksen diskursseihin uutisjournalismin kontekstissa. Tämän tutkimuksen kulttuurisen kontekstin muodostavat suomalainen yhteiskunta ja suomalainen media.

1.3 Menetelmä

Tutkimukseni on laadullinen ja menetelmänä käytän kriittistä diskurssianalyysia. Sovellan menetelmässäni Faircloughin (1992) ja van Dijkin (2011) kriittisen diskurssianalyysin kuvauksia ja menetelmiä. Faircloughin (1992, s. 73) kolmitasoisesta analyysimallista voidaan hahmottaa, miten tekstin tasolla esiintyvät representaatiot yhdistyvät diskurssikäytäntöihin ja edelleen laajempaan sosiokulttuuriseen kontekstiin. Mallin kolme tasoa

ovat teksti, diskursiiviset käytännöt ja diskurssi sosiaalisena käytäntönä. Fairclough (1992, s. 73–86) tarkentaa, että tekstin ominaisuuksia harvoin arvioidaan viittaamatta tekstin tuotantoon tai tulkintaan eli vuorovaikutukseen, jolloin tekstin ja diskursiivisten käytäntöjen analysoinnin rajanveto ei ole tarkka. Usein nämä tasot menevätkin päällekkäin ja teksti voidaan ymmärtää ikään kuin tuotteena, joka muodostuu diskursiivisten käytäntöiden eli vuorovaikutuksen tuloksena. Koska teksti ja diskursiivisten käytäntöjen kautta muodostuva vuorovaikutus saa merkityksensä vasta laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa on kolmas taso eli sosiaalinen konteksti merkittävä, jotta teksti ja vuorovaikutus voidaan ymmärtää tietynlaisia merkityksiä rakentavana ja sisältävänä. Nämä kolme analyysin tasoa toimivat siis ikään kuin päällekkäin ja kaikki tasot on otettava huomioon analyysia tehdessä. Faircloughin (1997, s. 28) mukaan diskurssikäytäntöjen osat muodostuvat useista eri sosiokulttuurisen käytännön tasoista, kuten erityisistä sosiaalisista tilanteista, institutionaalisista viitekehyksistä ja laajemmasta yhteiskunnallisesta yhteydestä. On tärkeää huomioida tekstejä tutkiessa, se millainen suhde teksteillä ja yhteiskunnalla on keskenään. Toisin sanoen miten tekstit pyrkivät vaikuttamaan yhteiskuntaan ja toisaalta, miten tekstit peilaavat yhteiskunnassa pinnalla olevia aiheita, arvoja ja ideologioita.

Tutkimukseni tavoitteena on myös tarkastella aineistossa esiintyviä ideologioita. Soveltan ideologioiden tarkastelussa van Dijkin (2011) määrittelemää menetelmää, jossa tietynlaisiin kategorisiin ilmauksiin huomiota kiinnittämällä voidaan tunnistaa diskurssin taustalla vaikuttavia ideologioita. Van Dijkin (2011) mukaan ideologisia kategorioita ovat identiteettejä, toimintaa ja tavoitteita, arvoja ja normeja sekä ryhmän suhteita ja resursseja kuvaavat ilmaisut. Ideologioiden tunnistamisessa olen soveltanut myös Faircloughin (1992, s. 87) kuvausta ideologian diskursiivisesta muodostumisesta. Sen mukaan, mediateksteissä merkitystä tuottavat etenkin sellaiset ilmaisut, joilla kuvataan eli representoidaan maailmaa, annetaan identiteettejä ja rakennetaan suhteita osallistujien välille (Fairclough, 1997, s. 51). Tällaisia representaatioita ja ilmaisuja tunnistan kiinnittämällä huomioni ensinnäkin siihen, mitkä asiat esitetään ”totena” tai ”tapahtuneena” (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 53) sekä mitkä asiat esitetään ”luonnollisina” ja

mitkä ”epäluonnollisina” (Nieminen & Pantti, 2012, s. 103). Olen myös kiinnittänyt huomiota siihen, miten ja minkälaisia sosiaalisia identiteettejä ja ”itsen” versioita teksti heijastaa ja minkälaisia kulttuurisia arvoja se pitää sisällään (Fairclough, 1997, s. 30). Fairclough (1992, s. 87) kuvaa ideologioiden olevan todellisuuden merkityksiä, jotka ovat sisäänrakennettu diskursiivisiin käytäntöihin useissa eri tasoissa ja ulottuvuuksissa. Diskursiivisiin käytäntöihin sulautuneet ideologiat toimivat tehokkaimmin silloin, kun ne luonnollistuvat ja ymmärrämme ne ”maalaisjärkenä”. Tästä johtuen etsin tekstistä sellaisia toistuvia kielellisiä valintoja, jotka rakentavat merkityksiä sekä esittävät asioita ja ihmisiä tietyllä tavalla tai tietynlaisina ja näin tuottavat tietynkaltaista maailmankuvaa.

Suoritin ensimmäiseksi aineistolleni systemaattisen läpiluvun. Tässä yhteydessä luokittelin uutisia niiden aiheiden ja vahvimman näkökulman mukaan. Seuraavalla lukukerralla kiinnitin huomioni erityisesti kielenkäyttöön, kielellisiin valintoihin ja siihen, miten tekstissä pyritään luomaan tietynlaisia merkityksiä. Tein muistiinpanoja muun muassa siitä, minkälaisia lähteitä uutiset lainaavat ja ketä teksteissä esiintyy. Luokittelin identiteettejä, toimintoja, toimijoita, arvoja ja normeja sekä suhteita ja resursseja ilmaisevaa puhetta. Keräsin aineistosta otteita, joissa diskurssit ja ideologiset taustaoletukset ovat tulkintani mukaan selvimmin tunnistettavissa ja havaittavissa. Näitä esimerkkejä käytän luvussa neljä havainnollistamaan tulkintaani. Seuraavassa alaluvussa taustoitin ilmastonmuutoksen ja asumisen yhteyksiä, siltä osin kuin se on oleellista tutkimukseeni liittyen.

1.4 Asuminen ja ilmastonmuutos

Whitmarsh ja muut (2013) kirjoittavat ilmastotoimien kiireellisyydestä olevan osoituksena se, että monissa maissa hallitukset, yritykset ja eri aloilla toimivat organisaatiot asettavat tavoitteita kasviuonekaasujen vähentämiseksi ja ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi. He korostavat, että tällaiset muutokset ja ilmastonvastaiset toimet vaikuttavat suuresti sosiaaliseen kontekstiin ja hallintorakenteisiin, mutta myös yksilöiden valintoihin ja käyttäytymiseen. He toteavatkin, että yksilöiden valinnoilla ja kotitalouksien energiankulutuksella on merkittävä rooli ilmastonmuutoksen vastaisessa toiminnassa.

Suomessa kotitalouksien osuus kulutusperäisten päästöjen aiheuttajina nousee usein mediassa esiin ja kotitalouksien sekä yksilöiden kulutukseen liittyvät valinnat nostetaan yhä useammin julkisuudessa puheenaiheeksi, kun mietitään mahdollisia tapoja ilmasto-
muutoksen torjumiseksi. Muiden muassa Suomen ilmastopaneeli (2020) on raportissaan ehdottanut keinoja kotitalouksien päästöjen vähentämiseksi.

Asumisen ihanteet Suomessa -tutkimusraportin (2020) mukaan suomalaiset arvostavat asumisessa väljyyttä eikä ekologisuus ole ihanteena yleinen ja se sivuutetaan usein väljyyden saavuttamiseksi. Toisaalta tutkimusraportin mukaan terveydellisiä ja hyvinvointiin liittyviä arvoja yhdistetään asumiseen entistä enemmän ja luontoa sekä sen läheisyyttä arvostetaan. Asumisen uudeksi ihannekuvaksi on kuvailtu lähes 200 neliön modernia omakotitaloa luonnonläheisellä paikalla (Juntto, 2008). Ilmastonmuutos saattaa haastaa suomalaisten asumiseen liittyviä ihanteita ja valintoja, sillä asuminen tuottaa neljänneksen kotitalouksien päästöistä, jotka puolestaan tuottavat reilusti yli puolet Suomen kulutusperäisistä päästöistä (Suomen ilmastopaneeli, 2020).

Tilastokeskuksen (2019) mukaan Suomessa oli vuoden 2019 lopulla noin 1,5 miljoonaa rakennusta, joista asuinrakennuksia oli yhteensä 1,3 miljoonaa. Asuinrakennuksista puolestaan erillisiä pientaloja oli 1,2 miljoonaa, rivi- ja ketjutaloja 83 000 ja asuinkerrostaloja 62 000. Saman lähteen mukaan suomalaiset kodit lämpiävät pääosin kaukolämmöllä, puulla ja sähköllä. Lämpöpumppujen käyttö lämmitysenergian tuotannossa on kuitenkin yleistynyt merkittävästi vuosituhaten alusta. Lämmityksen osuus kaikesta asumisen energian kulutuksesta on vajaa 67 prosenttia, 15 prosenttia kuluu veden lämmitykseen ja 5 prosenttia saunojen lämmitykseen sekä loppu energia kodinkoneisiin, ruoanlaittoon ja valaistukseen (Tilastokeskus, 2019).

Suomen ilmastopaneelin raportin (2020) mukaan kotitalouksien hiilijalanjäljen on pienennettävä merkittävästi, jotta Suomi saavuttaisi päästövähennystavoitteensa tason. Raportissa sanotaan asumisen päästöjen muodostuvan lämmityksestä ja muusta sähkönkulutuksesta. Tämän lisäksi tavaroiden ja palvelujen osuudesta suurin osa muodostuu

asumiseen liittyvistä hankinnoista kuten sisustuksesta, huonekaluista ja kodinkoneista, mikä on myös neljännes kaikista kotitalouksien päästöistä. Ympäristön kannalta oleellimmat muutokset asumiseen liittyvässä energian kulutuksessa tulee kuitenkin tehdä lämmitykseen ja sähkönkulutukseen, sillä ne muodostavat yli 80 prosenttia asumiseen liittyvistä päästöistä (Suomen ilmastopaneeli, 2020). Keinoiksi asumiseen liittyviin päästöjen vähentämiseksi ehdotetaan muun muassa pienempiä asuintiloja, matalampaa sisälämpötilaa, lämpimän veden kulutuksen vähentämistä, tilojen jakamista, uusiutuvan energian ja lämpöpumppujen käyttöä sekä energiatehokkuuden parantamista.

Päästöjen vähentämiseksi ihmisiltä peräänkuulutetaan siis elämäntapamuutosta ja kulutuksen kohtuullistamista (ks. Suomen ilmastopaneeli, 2020). Vastuunkanto ja muutokset kulutustottumuksissa, sekä mahdollisesti rahallinenkin panostus asumisen muuttamiseksi ilmastoystävällisempään suuntaan vaatii sitoutumista ja asenteiden muutosta. Kohtuullisen kulutustason määrittäminen ei ole helppo tehtävä, sillä elämäntapamme on muodostunut aikana, jolloin resurssien riittämättömyys ja päästöjen aiheuttamat ongelmat eivät ole olleet yhteiskunnassa näkyviä puheenaiheita (Suomen ilmastopaneeli, 2020). Kulutuksen kohtuullistamista tukee myös lisääntyvä tutkimustieto, sillä se osoittaa, että tehokkuuden parantaminen ja tekniset ratkaisut eivät ole yksinään riittäviä toimia ilmastonmuutoksen torjumiseksi (Suomen ilmastopaneeli, 2020).

Koska kohtuulliseen kulutukseen toimet ovat yksilöiden valintoja, on ihmiset saatava sitoutumaan ilmastotoimiin ja yksilöiden valintoja ohjattava oikeaan suuntaan. Tähän ratkaisuksi Suomen ilmastopaneeli ehdottaa raportissaan (2020) ohjaustoimia eli sääntelyä, taloudellisia ohjauskeinoja, tuoppausta, yhteistyötä ja informaatio-ohjausta. Suomessa pyritäänkin jo nyt ohjaamaan kansalaisia ympäristöystävällisiin muutoksiin verohelpouksin ja avustuksin. Henkilöverotukseen liittyvää kotitalousvähennystä on mahdollista hakea, kun kotitalous luopuu öljylämmityksestä ja tekeillä on myös selvitys siitä, miten kotitalousvähennystä voitaisiin hyödyntää muihin energiaa säästäviin remontteihin (Koilumäki, 2021). Öljylämmityksen ympäristöystävällisempään lämmitystapaan vaihtaneet

voivat hakea vaihtoehtoisesti myös joko ELY-keskuksen tai ARA:n myöntämää avustusta, tiedottaa Ympäristöministeriö (2021).

Sitran teettämä Suomalaisten 100 tekoa -tutkimus (2019a) tutki suomalaisten arvoja ja tietoisuutta ilmastonmuutoksesta sekä esteistä käytännön toimiin ryhtymisessä. Tutkimuksen mukaan asumiseen ja energiaan liittyvissä kysymyksissä on tapahtunut eniten muutosta ja edistystä uusiutuviin energianlähteisiin perustuvan sähkön ostamisessa sekä energiatehokkaiden kodinkoneiden ja valaisinten hyödyntämisessä energiansäästöissä. Pienemmässä mittakaavassa edistymistä on myös havaittavissa siinä, että energiaa pyritään säästämään valoja ja laitteita sammuttamalla sekä vedenkulutusta pienentämällä. Tutkimus osoittaa myös, että jopa 42 prosenttia suomalaisista ottaa huomioon ympäristöasiat sähkösovimusta tehdessään ja vain 24 prosenttia ei niin tee. Jopa 32 prosenttia suomalaisista on myös valmiita tekemään ympäristön kannalta kestäviä ratkaisuja energiavalinnoissaan, vaikka ne maksaisivatkin enemmän.

Asumista ja asumiseen liittyviä valintoja, sekä asumisunelmien toteuttamista rajoittavat taloudelliset reunaehdot (ks. Juntto, 2008). Esimerkiksi vuokralla asuvalla ei ole samantaisia mahdollisuuksia vaikuttaa taloyhtiön asioihin kuin osakkailla. Toisaalta omakotitalossa asuvalla on kaikki mahdollisuudet päättää talon lämmitysmuodosta, mutta lämmitysjärjestelmän uusimiseen ei välttämättä ole varoja tai ekologisia arvoja ei ole sisäistetty siten, että ne vaikuttaisivat käyttäytymiseen ja johtaisivat muutoksiin arjessa. Toisaalta monien sähköyhtiöiden tarjoama fossiilivapaa sähkö olisi kuluttajalle helppo ja vastuullinen ratkaisu vähentää asumiseen liittyviä päästöjä, mutta tällaisenkin päätöksen taustalla vaikuttavat arvot ja taloudelliset seikat (ks. Yle, 2021). Yksilölliset arvot muodostuvat sosiaalistumisen, kasvatuksen ja läheisten ihmisten vaikutuksen tuloksena (Seligman & Katz, 1996, s. 54). Toisin sanoen siihen millaisia arvoja pidämme tärkeinä vaikuttavat ympäröivä kulttuuri ja yleinen julkinen mielipide ja myös läheisten ja yhteisöjen mielipiteet. Arvojen lisäksi myös asujien erilaiset tarpeet, elämäntilanne sekä fyysiset ja henkiset voimavarat vaikuttavat siihen, miten suhtaudumme asioiden tärkeyteen ja toteuttamistarpeeseen.

2 Media yhteiskunnallisena vaikuttajana

Arjessa kulutamme lukemattoman määrän mediasisältöjä, ehkä kiinnittämättä lainkaan huomiota niiden vaikuttavuuteen. Se millaisia sisältöjä kulutamme, miten ja mihin tarkoitukseen, vaikuttaa väistämättä siihen, millainen vaikutus medialla meihin on. Toisaalta median vaikuttavuutta voidaan arvioida myös sisällön ja tuottajan näkökulmista. Median vaikutuksista ei olekaan olemassa yhtä yksiselitteistä vastausta vaan median vaikutuksia voidaan lähestyä monista eri näkökulmista (Wiio, 2006, s.53). Joukkoviestinten vaikutukset ovatkin olleet viestinnän tutkimuksen historiassa yksi määritellyimmistä ja tutkituimmista aiheista (Kunelius, 2003, s. 127–128).

Nieminen ja Pantti (2012, s. 102) ehdottavat, että median vaikuttavuutta voidaan tarkastella kysymällä mihin tarkoitukseen mediaa käytetään tai tarkastelemalla median toimintoja laajemmin koko yhteiskunnassa. He jatkavat, että medialla voidaan nähdä olevan yksilöille monia erilaisia tarkoituksia ja käyttötapoja, kuten informatiivinen, orientoiva, sosiaalinen, itseilmaisullinen ja viihteellinen. Koko yhteiskunnan kannalta, heidän mukaan, medialla – ja nimenomaan sosiaalisen vastuun journalismilla – on tehtävänäan tarjota objektiivisuuteen pyrkivää tiedonvälitystä ja tarjota kansalaisille mahdollisuus osallistua julkiseen, yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen keskusteluun ja lisäksi tarkkailla valtaapitäviä kriittisesti. Median tehtävänä on tarjota siis mahdollisimman kattava kuvaus yksityisiä ja yhteisiä representaatiota, ja näin on luoda ne kehykset, joiden puitteissa yksilöt ja ryhmät voivat itseään ja maailmaa ymmärtää. Toisin sanoen uutismedia muokkaa näkemyksiämme sosiaalisesta todellisuudesta (Richardson, 2007, s. 12–13).

Nieminen ja Pantti (2012, s. 103) toteavat että, median esitykset vaikuttavat ihmisiin, heidän asemiinsa ja oikeuksiinsa sekä myös ihmisten välisiin suhteisiin. Fairclough (1997, s. 14) puolestaan lähtee ajatuksesta, että mikä tahansa teksti samanaikaisesti representoi maailmaa, rakentaa identiteettejä ja muodostaa suhteita. Median kieli toimii ideologisesti ja käyttää valtaa erityisesti silloin, kun sen representaatiot toisintavat vallitsevia hallinta- tai riistosuhteita (Fairclough, 1997, s.23, 63–64). Mediaesitykset muovaavat mielipiteitämme ja arvojamme antamalla aineksia ajatuksille, tunteille ja identiteetin

rakentamiselle (Nieminen & Pantti, 2012, s. 103). Medialla on suuri vastuu ja ratkaiseva rooli etenkin tieteelliseen ja teknologiaan liittyvän tiedon ja mielipiteiden välityksessä, sillä yleisön käsitysten ja asenteiden muodostus ovat riippuvaisia lehdistön ja joukkoviestintien välittämästä tiedosta, kirjoittaa Carvalho (2007).

2.1 Journalismi

Arkipäiväisen ja perinteisen ymmärryksen mukaan journalismi on tärkeiden, faktapohjaisten ja ajankohtaisten asioiden ja tapahtumien joukkoviestintää (Kunelius, 2003, s. 21; Nieminen & Pantti, 2012, s. 95). Richardson (2007, s. 7) tiivistää journalismin olevan olemassa, jotta ihmiset voisivat paremmin ymmärtää elämäänsä ja asemaansa maailmassa. Hemánus (1990, s.17–23) lisää näihin määritelmiin näkökulman, että journalismi on myös yhdenlainen todellisuuden tiedostamisen ja heijastamisen muoto, mutta ei kuitenkaan todellisuuden peili. Journalismi ei voi siis koskaan olla täysin objektiivista tosiasioiden raportoimista tai peilaamista, sillä ihmisen kokemus todellisuudesta on aina rajallinen, jatkaa Hemánus (s. 17–23).

Monilta eri tieteenaloilta tulevat journalismin tutkijat ovat jo vuosikymmeniä pohtineet journalismin olemusta, mutta kovinkaan yhtenäistä teoriaa tai menetelmää – saati lähestymistapaa – alalla ei ole muodostunut (Deuze, 2005). Journalismi on nähty tai sitä on lähestytty esimerkiksi instituutiona ja käytäntönä, jonka toimintaan ja tekemiseen vaikuttavat kunkin tiedotusvälineen arvot ja päämäärät (ks. Välvirronen, 2011, s. 7), arvojen, normien ja käytäntöjen kautta (ks. Hemánus, 1990, luku 3), sekä sosiaalisena ympäristönä, jossa journalistit työtään tekevät (ks. Cotter, 2010, luku 2). Journalismia on lähestytty perinteisesti myös sen yhteiskunnallisten tehtävien näkökulmasta (ks. Hemánus, 1990, luku 2; Kunelius, 2003, luku 8; Nieminen & Pantti, 2012, s. 134).

Journalismilla on pitkät ja vakaat perinteet monissa maissa ja journalismia on aina ohjannut eettiset ja ideologiset arvot sekä vahva ammatti-identiteetti (Deuze, 2005; Cotter, 2010, s. 87, 109). Ammatilliseen identiteettiin vaikuttaa vahvasti yhteisön arvojen ja

ideologioiden lisäksi myös työn ja koulutuksen edellyttämät prosessit ja käytännöt (Cotter, 2010, s. 87, 109). Journalismi ja journalistiset periaatteet ovat myös tutkitusti pääosin samankaltaisia maailman laajuisesti (Weaver, 1998, s. 456). Tästä syystä Deuze (2005) näkeekin journalismin ideologiana ja ehdottaa kirjallisuudessa pitkään esillä olleen journalismin ideologian olevan operationalisoituna ratkaisu yhtenäiseksi ja käytännölliseksi lähestymistavaksi journalismin tutkimukseen. Journalismin ideologian Deuze (2005) näkee rakentuvan yhteisesti jaetuista arvoista, strategioista ja muodollisista koo-deista, jotka ohjaavat journalismin ammattia. Ideologialla viitataan yleisesti siihen vallitsevaan tapaan, jolla journalistit perustelevat ja antavat merkityksen työlleen. Viisi keskeisintä arvoa ovat julkinen palvelu, objektiivisuus, autonomisuus, ajankohtaisuus ja eettisyys (Deuze, 2005).

Journalismi nähdään ja journalistit näkevät itsensä julkisen palvelun tuottajana (Deuze, 2005) ja usein puhutaan myös journalismista vallan vahtikoirana sekä demokratian mahdollistajana (Nieminen & Pantti, 2012, s. 26). Julkiseen palveluun ja demokratian mahdollistamiseen liittyviä tehtäviä ovat tiedonvälitys, julkisen keskustelun sekä kansalaisten julkisen toiminnan resurssina toimiminen sekä valtaapitävien valvonta (Nieminen & Pantti, 2012, s.25). Deuzen (2005) mukaan journalistit jakavat laajasti objektiivisuuden ihanteen, ja vaikka täysi objektiivisuus olisikin mahdotonta saavuttaa, siihen tulee silti pyrkiä. Hän jatkaa journalistien laajentavan usein objektiivisuuden käsitettä käsitteillä oikeudenmukaisuus, ammatillinen etäisyys, puolueettomuus ja tasapuolisuus, kun he määrittelevät omaa työtään. Deuze jatkaa autonomian viittaavan journalistisen työn vapautteen. Ajankohtaisuuden ja välittömyyden ihanne liittyvät puolestaan vahvasti uutisiin, sillä ajankohtaisuus ikään kuin määrittelee uutisen arvon ja usein journalistit kokevatkin, että heidän tehtävänä on nimenomaan uutisten raportointi. Yhtenä tärkeimpänä arvona journalismissa näkyy eettiset arvot, kuten totuuteen sitoutuminen ja puolueettomuus (Deuze 2005).

Digitalisaatio, kilpailun kiristyminen, muutokset teknologioissa, multimediaalisuus ja monikulttuurisuus ovat haastaneet vuosituhannen vaihteen jälkeen media-alaa, sen

organisaatioita ja journalismia (Deuze, 2005, Väliverronen ja muut, 2011). Samanaikaisesti myös journalistien työnkuva ja ihmisten käsitykset siitä, kuka on toimittaja ja mikä on journalismia ovat muuttuneet (Deuze, 2005; Helle, 2011, s. 91). Muutos on johtunut pitkälti teknisestä kehityksestä ja digitalisaatiosta, mutta samaan aikaan myös median käyttö on muuttunut. Yleisön median käyttö on muuttunut johtuen ilmaisten sisältöjen tarjonnasta ja sisällön tuotannon siirtymisestä käyttäjille ja kuluttajille (Helle, 2011, s.91). Ajatus vapaasta verkkojulkaisemisesta on murtanut myös journalistien autonomiaa ja yksinoikeutta tuottaa tietoa (Deuze, 2005). Schäfer ja Painter (2020) tiivistävät journalismin kriisin johtuvan kolmesta seikasta. Ensinnäkin suurten yleisöjen tavoittaminen on nykyisin yhä vaikeampaa, mikä johtaa talousvaikeuksiin. Toiseksi verkko ja sosiaalinen media ovat yhä merkittävämmässä roolissa tiedon välittäjinä sekä kolmanneksi moniäänisyyden ja sisällöntuotannon kirjavuus on lisääntynyt. Toisin sanoen journalismi on muuttunut jotakuinkin yhtenäisestä toimialasta erittäin monimuotoiseksi ja hajaantuneiksi tavoiksi toimia (Deuze & Witschge, 2018).

Vaikka journalismin instituutiot sekä työn konventiot ovat olleet suuressa kriisissä, ovat journalistit vaalineet keskeistä tehtäväänsä ajankohtaisen, ihmisiä kiinnostavan, luotettavan ja puolueettoman tiedon välittäjänä (Deuze, 2019). Siksi journalismin ideologia kuvaa edelleen osuvasti journalismin syvintä olemusta (Deuze, 2019). Myös Schäfer ja Painter (2020) ovat pyrkineet määrittelemään nykyaikaisen journalismin. Heidän määritelmän mukaan journalismi on ammatillinen käytäntö, joka kerää, arvioi, valitsee ja esittää uutisia ja informaatiota, tuottaa alkuperäistä sisältöä journalististen kriteereiden ja/tai toimituksellisten periaatteiden mukaisesti sekä jakelee tuottamansa sisällön teknisten tiedostusvälineiden välityksellä suurelle yleisölle tai asiantuntijayleisölle.

2.2 Journalistiset representaatiot

Tiedostusvälineet kykenevät esityksillään vaikuttamaan ihmisten tietoon, uskomuksiin ja arvoihin esittämällä asioita tietyllä tavalla ja tekemään niistä merkityksellisiä (Fairclough, 1997, s. 10). Tiedostusvälineiden esityksissä eli representaatioissa valitaan aina mitä

kuvaukseen sisällytetään ja mitä jätetään pois, mikä on ensisijaista ja mikä toissijaista (Fairclough, 1997, s. 13). Richardson (2007, s. 10–12) kuvailee, miten kielenkäyttö on ikään kuin dialogissa yhteiskunnan kanssa. Kieli ensisijaisesti representoi sosiaalista todellisuutta ja elämää ja toiseksi edesauttaa tuottamaan ja toisintamaan sitä. Hän kirjoittaa, että journalistisilla teksteillä on yhteiskunnallisia vaikutuksia, sillä niillä tuodaan aiheita julkiseen keskustelun ja muokataan diskursseja. Näin ne vaikuttavat ihmisten uskomuksiin ja mielipiteisiin sekä muovaavat heidän mielipiteitään niin maailmasta kuin heidän paikastaan ja roolistaan maailmassa (Richardson, 2007, s.12–13).

Richardson (2007, s. 12–13) kirjoittaa, että kielenkäyttö on aina aktiivista kontekstiin sidoksissa olevaa tavoitteellista toimintaa. Hän jatkaa, että kielenkäytöllä on näin myös valtaa, mutta valta ei ole suoraa, vaan muodostuu puhujan saamasta auktoriteetin asemasta, tavasta puhua tai jonkun tietyn tekstigenren asemasta yhteiskunnasta. Toimittajat ja journalistiset representaatiot nauttivat usein auktoritaarisesta asemasta (Richardson, 2007, s. 12–13) ja toimittajat esitetäänkin usein arvovaltaisina henkilöinä, joilla on tietoa ja oikeus kertoa siitä (Fairclough, 1997, s. 12). Tämän aseman lisäksi uutistekstien erityispiirteenä voidaan pitää niiden tietynlaista kieltä, joka rakentuu toteamuksista ja esittää asiat siten, miten ne ovat (Fairclough, 1997, s. 12). Esimerkiksi tuleviin tapahtumiin ei viitata ehdollisina epävarmoina tapahtumina, vaan asiat esitetään selkeinä kategorisina lausumina, joita yleisöt kuuntelevat, katsovat tai lukevat (Fairclough, 1997, s. 12, 57). Oleellista on se, millaista sosiaalista toimintaa esitetään ja kuinka kyseinen toiminta esitetään, lisäksi kuka saa osallistua viestintään sekä mitkä yhteiskunnalliset toimijat saavat olla esillä ja mitkä eivät (Fairclough, 1997, s. 59).

Median ja tiedostusvälineiden tekstit ovat kulttuuriteollisuuden tuotteita, joihin vaikuttavat kulttuuriset ja teolliset perinteet ja käytännöt (Nieminen & Pantti, 2012, s. 104). Hartley (1993, s. 5) kuvaa uutisten tulevan luoksemme tunnistettavana puhetapana, jonka on tuottanut persoonaton teollisuuden instituutio. Tekstien tuotanto onkin verrattavissa teollisuusyritysten toimintaan, sillä uutishuoneet käyttävät samankaltaisia tuotanto- ja organisointimalleja tuottaakseen ja levittääkseen merkityksiä sisältäviä tekstejä

(Nieminen & Pantti, 2007, s. 104). Teollisen tuotannon tunnusmerkkeinä voidaan pitää esimerkiksi kustannustehokkuuden korostamista ja työn rationalisoimista (Nieminen & Pantti, 2007, s. 67). Lisäksi joukkoviestinnän taloudellinen ja poliittinen puoli luo tietyn kontekstin, jossa kukin tiedotusväline luo tietynlaisen suhteen ympäröivään maailmaan (Fairclough, 1997, s. 52). Eri tiedotusvälineet ja eri alojen toimijat kilpailevat lisäksi keskenään niin kuluttajien käyttövaroista ja ajasta kuin rajallisista markkinoista ja työvoimasta (Nieminen & Pantti, s. 105). Myös tekniikka ja väline, jolla mediaa välitetään antaa teksteille tiettyjä erityispiirteitä (Fairclough, 1997, s. 52; Hartley, 1993, s. 5). Painettua tekstiä ei koeta esimerkiksi yhtä henkilökohtaiseksi kuin puhuttua (Fairclough, 1997, s. 56).

Uutisten kuluttamiseen liittyy joukkoviestinnän ominaisuus sen ajallisen ja paikallisuuden epäyhteneväisyydestä (Fairclough, 1997, s. 53). Tekstit tuotetaan ja kulutetaan eri paikoissa ja eri aikoina, jolloin viestintätilanne yhdistää julkisen ja yksityisen alueet, (Fairclough, 1997, s. 54). Tekstit tuotetaan julkisella alueella ja niihin käytetään lähteenä usein julkista lähdemateriaalia, mutta ne kulutetaan usein yksityisesti. Joukkoviestintä voidaankin nähdä asemoituvan julkisen ja yksityisen alueen välille (Fairclough, 1997, s. 54). Toisaalta tänä päivänä yksityisyyden ja julkisen raja on epäselvempi ja sekoittunut, sillä niin julkisuuden kuin tavallistenkin henkilöiden yksityisen elämänalueen tapahtumia ja asioita esitetään usein niin uutisissa kuin viihteellisissä esityksissä.

Uutisen rakenne ja sisältö seuraa aina tiettyä uutiselle tyypillistä kaavaa ja mallia, mutta toimittajalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, mitä hän nostaa esiin ja mitä jättää taustalle (Cotter, 2010, s. 135). Käytetyt ilmaisut ja puhetavat ovat siis läheisesti yhteydessä niiden sisällöstä vastaavan henkilön identiteettiin ja kontekstiin, jossa ne on tuotettu (Richardson, 2007, s. 10-12). Uutisten representaatiot ovat muunnelmia todellisuudesta, jotka vaihtelevat tekstien tuottajien yhteiskunnallisen aseman, etujen ja päämäärien mukaan (Fairclough, 1997, s. 136). Representaatiot ovat jonkin asian uudelleen esittämistä (Väliverronen, 1998, s. 19). Toisin sanoen ne lainaavat erinäisissä lähteissä jo aiemmin tuotettuja tekstejä ja ovat tulkintoja tapahtuneesta ja tapahtumassa olevasta

asioiden tilasta. Lisäksi niihin vaikuttavat valinnat, joita tehdään tekstin tuottamisen eri vaiheissa (Cotter, 2010, s 135; Fairclough, 1997, s. 136).

2.3 Yleisradion rooli suomalaisessa yhteiskunnassa

Yleisradio Oy, lyhyesti Yle, on Suomen valtion ja suomalaisten omistama valtakunnallisesti toimiva mediayhtiö, joka harjoittaa yleisradiotoimintaa (Yle, 2014). Ylen toiminta rahoitetaan Yle-verolla. Ylen historia on pitkä, sen perustamisesta on kulunut lähes vuosisata (Yle, 2015). Omia uutisia Yle on lähettänyt vuodesta 1965 ja kyselyt ovat toistuvasti osoittaneet suomalaisten luottavan Ylen uutisiin ja uutistoimintaan (Yle, 2015). Yle aloitti toimintansa internetissä vuonna 1995 ja Yle Areena avattiin kesäkuussa 2007 (Yle, 2015). Vuonna 2013 Yle Areena oli Suomen ensimmäinen verkkopalvelu, joka tarjosi TV- ja radio-ohjelmia suoratoistopalveluna (Yle, 2015). Ylen (2015) mukaan se haluaa tavoitella edelleenkin samoja asioita kuin perustettaessa eli hyvää yhteisymmärrystä ja hedelmällistä yhteistyötä yleisöjensä kanssa ja nimeää itsensä suomalaisten omaksi yhtiöksi.

Ylen tehtävät on määritelty Suomen laissa. Yle-lain (2005/635) 7§:n mukaan Ylen yhtenä tehtävänä on esimerkiksi monipuolinen ja kattava sisällöntuotanto, joka tulee olla kaikkien saatavilla yhtäläisin ehdoin. Yle (2014) määrittelee tarkoituksensa olevan ymmärryksen lisääminen toisiamme ja maailmaa kohtaan sekä vahvistaa suomalaista yhteiskuntaa ja kulttuuria. Ylen tehtävien keskiössä on alusta pitäen ollut universaalisuuden periaate (Wessberg, 2010, s. 195). Yle onkin pitkän historiansa aikana saavuttanut merkittävän roolin suomalaisena julkisena organisaationa ja kulttuuri-instituutiona, jolla on kansainvälisestikin tunnustettu rooli laadukkaan mediasisällön tuottajana (Leppänen ja muut, 2010).

Julkisen palvelun idea on luonteeltaan moraalinen ja velvoittava (Lowe, 2010, s. 25). Julkisen palvelun median arvoihin ja tehtävän määrittelyihin liittyvät piirteet ovat sitoutuminen universaaliin, yhtäläisin ehdoin kaikkien saatavilla olevaan palveluun, monimuotoisuus ja edustavuus sisällöissä, toiminnan ja valvonnan demokraattisuus, julkinen

omistus ja rahoitus, voittoa tavoittelematon toimintaperiaate, toimituksellinen vapaus ja uutistoiminnan korkea laatu sekä demokraattisten käytäntöjen ja kulttuurin prosessien tukeminen (Lowe, 2010, s.26). 2000-luvun alkupuolelta lähtien on kuitenkin käyty vilkasta keskustelua julkisen palvelun rahoituksesta ja Ylen yhteiskunnallisista tehtävistä, sillä media toimialana sekä sen toimintaympäristö ovat olennaisesti muuttuneet (Mäntymäki, 2010, s. 67).

Mäntymäki (2010, s.69) kuvaa Ylellä olevan kaksoisluonne, joka juontaa juurensa julkisen palvelun yhtiöiden peruslogiikan muutokseen 1980- ja 1990 luvuilla, kun markkinalähtöinen ajattelu levisi mediaviestinnän peruseriaatteeksi niin, että se ohjaa myös julkisen palvelun median toimintaa. Samalla tavalla myös yleisö on muuttunut kansalaisista entistä enemmän kuluttajiksi (Mäntymäki, 2010, s. 70). Nämä yleisön roolit ovat ikään kuin kolikon kaksi eri puolta, samoin kuin Yle on yhtä aikaa mediayritys ja julkisen palvelun tuottaja (Mäntymäki, 2010, s. 70). Yle mielletään kuitenkin edelleen vahvasti valtiolliseksi toimijaksi ja kysymys siitä, millainen Ylen asema suomalaisessa yhteiskunnassa on, on samalla kysymys siitä, millainen valtion roolin tulisi suomalaisessa yhteiskunnassa olla (Mäntymäki, 2010, s. 71–72).

Ristiriita aiheutuu liberaalin valtiokäsityksen vapaan markkinatalouden ideologiasta ja hyvinvointivaltion ideologisesta ajattelusta, jossa yleisen ja yhteisen edun turvaa viime kädessä valtio (Mäntymäki, 2010, s. 72). Hyvinvointivaltiossa valtion tulee turvata kansalaisilleen pääsy puolueettomaan tietoon ja mahdollistaa tasavertainen osallistuminen julkiseen keskusteluun sekä saada asuinpaikasta ja tulotasosta riippumatta samanlaista mediapalvelua (Mäntymäki, 2010, s. 72). Vaikka liberaalin viestintäjärjestelmän puolesta on puhuttu paljon, on Suomessa toistaiseksi pidetty kiinni pohjoismaisesta demokraattisen korporatistisen mallista ja Yle tähtää edelleen suurelle yleisölle ja mahdollisimman monille yleisöryhmille suunnattuun ohjelmatarjontaan (Hellman, 2010, s. 62).

2.4 Ilmastonmuutos tiedotusvälineissä

Kumpu (2014) kirjoittaa ilmastonmuutoskeskustelua pitkään hallinneen kiistan ilmastonmuutoksen todellisuudesta väistyneen poliittisen keskustelun tieltä. Keskustelu on siirtynyt ilmastotieteestä selkeästi sellaisiin poliittisiin kysymyksiin kuin, miten hallita ilmastonmuutosta ja millaisia ilmastotoimia olisi syytä lähteä toteuttamaan (Kumpu, 2020). Carvalho (2007) puolestaan kirjoittaa, ettei ilmastonmuutokseen liittyvässä viestinnässä enää kyseenalaisteta eikä kiistetä sitä seikkaa, etteikö ilmastonmuutos olisi ihmisperäistä. Horta ja muut (2017) kirjoittavat ilmastonmuutosta kuvattavan tiedotusvälineissä suurena kansainvälisenä ja paikallisena uhkana, jonka torjunta tulee olemaan molemmilla tahoilla iso haaste.

Carvalho (2007) korostaa median tärkeyttä merkitysten välittäjänä ilmastonmuutokseen liittyvässä keskustelussa ja huomauttaa, että media on erityisen tärkeä areena ja erityisen tärkeässä asemassa siinä, minkälaisiksi yleiset ja poliittiset mielipiteet ilmastonmuutoksesta yleisön keskuudessa muodostuvat. Hän kirjoittaa, että tiedotusvälineiden esittämät tavat torjua ilmastonmuutosta esitetään usein ideologisina. Ideologia toimii voimakkaasti etenkin sellaisissa valinnoissa, joissa uutiselle annetaan tieteellinen asema (ks. Carvalho, 2007). Toisin sanoen se, mikä määrittellään relevantiksi tiedoksi ja kuka saa määritellä asian tieteellisyyden ja tieteen merkityksen (Carvalho, 2007).

Schäfer ja Painter (2020) määrittelevät ilmastojournalismin tarkoittavan journalismia, joka on kiinnostunut ilmastonmuutoksesta, sen ominaisuuksista, aiheuttajista sekä sen vaikutuksista yhteiskuntaan. Ilmastonmuutosjournalismi on kiinnostunut myös niistä keinoista, joilla ilmastonmuutosta voidaan lieventää tai siihen voidaan sopeutua. He korostavat, että ilmastojournalismia ei voi sitoa kuuluvaksi johonkin tiettyyn journalistiseen luokkaan, kuten tiede- tai ympäristöjournalismiin, sillä ilmastonmuutos on aiheena niin ajankohtainen, että se lävistää kyseisten luokkien rajat. He kirjoittavat, että ilmastomuutokseen liittyviä uutisia voi löytää niin tieteen, liiketalouden kuin urheilunkin osastoilta.

Mervaala & Mäki (2020, luku 18) toteavat, että suomalaista ilmastokieltä vaivaavat tyhjät sanat. He tarkoittavat tällä sitä, että ilmastonmuutospuhe jää usein epämääräiseksi ja etäiseksi, sillä puheesta puuttuu konkretia. Teksteistä on myös kadonnut tekijä, koska ilmastonmuutos esitetään itsenäisenä toimijana, joka uhkaa, muuttuu ja aiheuttaa. He jatkavat, että teksteissä ilmastonmuutoksen esitetään valitettavan usein tapahtuvan jollekin muulle ja jossain muualla. He huomauttavat myös, että kielessä toistuu usein tiedemaailman abstraktit ilmaisut, jotka tuntuvat tavallisista ihmisistä vierailta eivätkä herätä mielenkiintoa. Ilmastonmuutokseen erikoistunut toimittaja Riikka Suominen (Mervaala & Mäki, 2020) on todennut että, journalistien puolueettomuus näkyy ilmastopuheessa myös vahvana, sillä jutut ovat neutraaleja ja asiallisia, eikä niissä oteta kantaa. Arvostelua ja kritiikkiä saavat myös sanavalinnat, kuten usein ilmastotavoitteita kuvaava sana *kunnianhimoinen*. Ilmastonmuutoksia vähentäviä toimia voisi Mervaalan ja Mäen (2020) mukaan kuvata paremmin sanoilla *välttämätön, vaikuttava tai realistinen*. He ovat tehneet myös havainnon, että monesti ilmastopuheessa viitataan luottavaiseen sävyyn teknologiaan ja innovaatioihin etenkin silloin, kun etsitään ratkaisuja ja realistisia ilmastotoimia.

3 Diskurssit sosiaalista todellisuutta rakentamassa

Tutkimukseni on laadullinen ja perustuu sosiaalisen konstruktionismin mukaiseen lähestymistapaan. Suonisen (2013, s. 29–30) mukaan sosiaalinen konstruktionismi tarkoittaa, että sosiaalisen todellisuuden ymmärretään rakentuvan vuorovaikutuksessa ja vuorovaikutuskäytäntöjen kautta. Todellisuus ymmärretään rakentuvan tietynlaiseksi juuri ihmisten kielellisten sekä sanallisten kuvauksien ja valintojen kautta. Tätä jaettua ymmärrystä pidetään yllä vuorovaikutuksessa (Suoninen, 2013, s. 29–30). Suoninen jatkaa, että sosiaalisen todellisuuden yhtenä ominaisuutena voidaan pitää sitä tietoa, mitä kussakin kulttuurissa pidetään luotettavana ja tärkeänä. Sosiaalista todellisuutta kuvastavat siis kunkin ajan ja kulttuurin arvostukset. Lisäksi ihmisten välinen vuorovaikutus ja ymmärrys perustuu yhteiseen käsitykseen siitä, miten kieltä käytetään (Pietikäinen & Mäntynen, s. 39). Vaihtuvia ja erilaisia tilanteita säätelevät siis eri kielenkäytön tavat ja sopimukset niin sanotut diskursiiviset normit ja säännöt (Pietikäinen & Mäntynen, s. 39).

Diskurssintutkimus nojaa sosiaaliseen konstruktionismiin, sillä siinä kieli nähdään olevan samanaikaisesti lingvistinen, diskursiivinen ja sosiaalinen järjestelmä, jolla luodaan sosiaalista todellisuutta (Pietikäinen & Mäntynen, s. 22, 49). Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 20, 38) kuvaavat diskurssintutkimuksen olevan kiinnostunut siitä, miten merkitykset sosiaalisesta rakentuvat, ja myös kielenkäytön mikrotason ja laajemman yhteiskunnallisen makrotason yhtäaikaista läsnäolosta ja näiden kahden keskinäisestä suhteesta. Diskurssintutkimuksessa korostuu siis kielenkäytön tilanteen merkitys, sen vaihtelevuus ja sen asettamat raamit ja rajat. Toisaalta painotetaan sitä, että kielenkäytöllä on reunaehdoja, normeja ja seurauksia. Lisäksi huomioidaan sosiaalinen toiminta eli se, miten kielenkäyttöä toteutetaan, tulkitaan ja otetaan omaksi (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 20). Kielen ja tilanteen vastavuoroinen suhde muodostuu niiden kyvystä vaikuttaa toisiinsa (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 20). Kielen ja käsitteiden kautta syntyy myös yhteisesti jaettuja merkityksiä, jotka ohjaavat toimintaamme (Jokinen ja muut, 2016, s.17).

Koska diskurssia tai diskursseja tarkastellaan sosiaalisena toimintana, on tilanteen konteksti kielen rakentumisen kannalta merkittävä ja kieltä tuleekin tarkastella aina kontekstissaan, sillä diskurssit, sanat ja merkitykset ovat kontekstisidonnaisia, eivätkä koskaan pysyviä tai aina samaa tarkoittavia (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 28). Käsite *konteksti* ymmärretään diskurssin tutkimuksessa laajasti ja sillä tarkoitetaan kaikkia niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat kussakin tilanteessa merkityksen muodostumiseen (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 30).

3.1 Kriittinen diskurssianalyysi

Vaikka kriittisen diskurssianalyysin juuret ulottuvat aina klassiseen retoriikkaan asti, nähdään sen kehittyneen rinnakkain ja ottaneen vaikutteita humanistisista ja yhteiskuntatieteistä, kirjoittaa van Dijk (2011, s. 1–2). Kriittistä diskurssianalyysiä voidaan kutsua poikkitieteelliseksi ja vahvimmin kriittisen diskurssianalyysin teoriaan vaikuttaneita tieteitä ovat antropologia, sosiologia, kielitieteet, psyko- ja sociolinguistiikka, kognitiivinen ja sosiaalipsykologia sekä viestintätieteet (van Dijk, 2011, s. 1–2). Tänä päivänä kriittisen diskurssianalyysin avulla tutkitaan ja yhdistetään muun muassa kielenkäytön tutkimusta, suullista vuorovaikutusta, keskusteluja, tekstejä, multimodaalista viestintää ja viestintätapahtumia. Metodologisesti vaihtelua on myös paljon, aina muodollisista tekstianalyysista kognitiivisten prosessien tutkimukseen (van Dijk, 2011, s. 1–2).

Fairclough (1997, s. 29) kirjoittaa kriittisen diskurssianalyysin jäljittävän systemaattisia yhteyksiä tekstien, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välillä. Tekstit muotoutuvat sosiokulttuurisesti, mutta myös muotoilevat yhteiskuntaa ja kulttuuria joko luovasti tai jo olemassa olevia representaatioita uusintavina (Fairclough, 1997, s. 51). Tutkijan tuleekin tarkastella kielenkäyttöä kahdesta näkökulmasta, yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana (Fairclough, 1997, s. 76). Kriittisessä diskurssianalyysissä diskurssi ymmärretään sosiaalisena käytäntönä ja toimintana (Fairclough ja muut, 2011). Sosiaalisilla käytännöillä tarkoitetaan sellaisia olennaisesti toistettuja kollektiivisia ja sosiaalisia toimintoja, jotka perustuvat jaettuun me-asenteisiin

(Tuomela, 2002). Kielenkäyttö ja tekstit rakentavat aina yhtäaikaisesti sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita, sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä eli identiteettejä, suhteita ja representaatioita (Fairclough, 1997, s. 76).

Jørgensen ja Phillips (2002, s. 61–63) kirjoittavat kaikkien kriittisen diskurssianalyysin suuntauksien jakavan tiettyjä yhteisiä näkemyksiä ja tutkimuksen lähestymistapoja. He kirjoittavat suuntauksien olevan ensinnäkin yhtä mieltä siitä, että sosiaaliset ja kulttuuriset prosessit ja rakenteet ovat osittain kielellisiä, jolloin puhutaan diskursiivisista käytännöistä. Toiseksi diskurssit ovat sekä konstituoituja että konstituoivia. Kolmanneksi diskursiiviset käytännöt, joiden kautta tekstit tuotetaan ja kulutetaan, ovat tärkeä osa sosiaalisia käytäntöjä. He jatkavat, että näiden diskursiivisten käytäntöjen kautta rakentuu sosiaalinen maailma, sosiaaliset identiteetit ja suhteet. Heidän mukaan sosiaalinen ja kulttuurinen toisintaminen ja muutos toteutuu osittain juurikin diskursiivisten käytäntöjen kautta, toisin sanoen tekstin tuottamisen ja kuluttamisen prosesseissa.

Jørgensenin ja Phillipsin (2002, s. 61) mukaan kriittisen diskurssianalyysin tavoite on valloittaa sosiaalisten ja kulttuuristen ilmiöiden kielellistä ulottuvuutta. Lisäksi siinä nähdään diskursiivisten käytäntöjen osallistuvan ja edistävän sosiaalisten ryhmien välisten voimasuhteiden luomista ja toisintamista. Heidän mukaan kriittisen diskurssianalyysin tutkimuksen tulee keskittyä niihin diskursiivisiin käytäntöihin, jotka rakentavat representaatioita maailmasta, mutta myös sosiaalisiin subjekteihin ja niiden suhteisiin. Lisäksi tulee huomioida diskursiivisten käytäntöjen voimasuhteet ja niiden rooliin siinä, miten ne edistävät jonkin sosiaalisen ryhmän etuja. Esimerkiksi miten poliittisen enemmistön mielipiteet esitetään suhteessa vähemmistön mielipiteisiin.

Jørgensen ja Phillips (2002, s. 63) korostavat, että diskurssit toimivat ideologisesti. Kieltä tulee heidän mukaan tutkia sen sosiaalisessa kontekstissa sekä lähestymistapa täytyy olla kriittinen. Heidän mukaan kriittisyys tarkoittaa sitä, että tutkimuksen on pyrittävä paljastamaan diskursiivisten käytäntöjen rooli siinä, miten sosiaalisen maailman vallitseva tila pyritään säilyttämään. Yhteiskunnassa markkinatalouden logiikkaa on

esimerkiksi saavuttanut sellaisen aseman julkisessa keskustelussa, että sitä ei kyseenalaisteta, vaan sitä pidetään ainoana tapana saada yhteiskunta toimimaan.

Koska kriittisessä diskurssianalyysissä ymmärretään diskurssien olevan voimakkaasti sosiaalisesti vaikuttavia, on tärkeää huomioida myös diskurssien mahdollistama valta (Fairclough ja muut, 2011). Tavoitteena onkin tunnistaa ja tehdä näkyviksi epäselvät ja joskus huomiotta jäävät diskurssin ideologiset rakenteet sosiaalisissa käytännöissä (Fairclough ja muut, 2011). Kuten esimerkiksi poliittisen lehden puolueelliset arvot vaikuttavat siihen, millaista sisältöä lehdessä julkaistaan. Näissä käytännöissä diskurssi on merkittävä, mutta kuitenkin vain yksi käytäntö muiden joukossa (Fairclough, 2012). Seuraavissa alaluvuissa määrittelen tutkimukseni kannalta merkittävimmät käsitteet.

3.1.1 Diskurssi(t)

Käsitteillä diskurssi ja diskurssit on olemassa monia erilaisia määritelmiä (ks. Fairclough, 1992, s. 2; Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 22). Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 23) antavat diskurssin moninaiselle käsitteelle seitsemän erilaista määrittelyä. He kirjoittavat, että diskurssi voidaan määritellä puhetavaksi, vakiintuneeksi merkityksellistämisen tavaksi, kielenkäytöksi jossakin kontekstissa, ymmärrykseksi todellisuudesta, tekstiaineistoksi, merkityssuhteiden järjestelmäksi ja lausetta suuremmaksi kielenkäytön yksiköksi. Valittu näkökulma määrää millaiseksi diskurssin määritelmä lopulta muodostuu.

Tässä tutkimuksessa diskurssi ymmärretään sosiaalisteoreettisesta lähtökohdasta, jossa diskurssi on yhtäaikaisesti sekä tekstiä että diskursiivisen ja sosiaalisen käytännön ilmentymää (Fairclough, 1992, s. 4). Diskurssin käsite viittaa siis kielen lausetta suurempiin kokonaisuuksiin sekä kielenkäytön tilanteisuuteen (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 24). Myös Cotter (2010, s. 16) määrittelee diskurssin viittaavan niihin merkityksiin, jotka ylittävät tekstin lauseen tai yksikön. Sillä viitataan hänen mukaansa johdonmukaisuuksiin, tarinaan, osallistujiin, asenteeseen ja tekstin kommunikatiiviseen funktioon. Van Dijk (2011a, s. 3) kirjoittaa diskurssin olevan osa sosiaalista kanssakäymistä. Hän jatkaa

diskurssin olevan juuri se vuorovaikutuksen perustavanlaatuinen ulottuvuus, joka määrittelee sosiaalisen järjestyksen perustan yhteiskunnassa. Tällä hän tarkoittaa diskurssin sosiaalisen kanssakäymisen ulottuvuutta, joka puheen ja merkityksen tuottamisen lisäksi sitouttaa kielen käyttäjät suorittamaan erilaisia sosiaalisia toimia ja yhdessä koordinoimaan tekojaan merkityksellisessä ja sosiaalisesti hyväksytyssä vuorovaikutuksessa.

Faircloughin (1992, s. 63) määritelmä diskursseista sosiaalisena käytäntönä ja sen ilmentymänä tarkoittaa sitä, että diskurssi on toiminnan muoto, jolla ihmiset voivat vaikuttaa maailmaan ja toisiinsa. Näin tarkastellen diskurssi voidaan nähdä myös yhtenä representaation muotona (Fairclough, 1992, s. 63). Kun diskurssit nähdään sosiaalisena käytäntönä, viitataan diskurssien dialektisuuteen (Fairclough ja muut, 2011). Dialektisuudella tarkoitetaan sitä, miten ihmisten puhetavat eli diskurssit muotoutuvat moninaisten tapahtumien, instituutioiden ja sosiaalisten rakenteiden kehityksessä, mutta diskursseilla muovataan myös vastaavasti näitä kehyksiä (Fairclough ja muut, 2011). Lisäksi ihmiset vaikuttavat puhetavoillaan erilaisiin tilanteisiin, tiedon kohteisiin, sosiaalisiin identiteetteihin sekä ihmisten ja ihmisryhmien välisiin suhteisiin (Fairclough ja muut, 2011).

3.1.2 Representaatio

Hallin (2013, s. 1) mukaan representaatio tarkoittaa yksinkertaistettuna merkityksien tuottamista kielen avulla. Se miten järkeistämme ympäristömme, ymmärrämme toisiamme ja pystymme kommunikoimaan keskenämme, liittyy jaettuun kieleen ja kulttuuriin. Kielen avulla nimeämme asioita ja ilmiöitä, joista muodostuu koodisto, jonka avulla kommunikoimme. Jaettu kieli, yhteiset käsitteistöt, merkit ja symbolit sekä tavat toimia ja jäsentää ympäristöä, muodostavat kulttuurin. Hall (2013, s. 2–7) kuvaa kulttuuria jaettuna käsitteistön karttana, jaettuna kielen systeeminä, jossa koodisto säätelee tulkin-toja. Merkittävää on, etteivät merkitykset ole asioissa tai ilmiöissä itsessään, vaan merkitykset rakennetaan kielen avulla. Yksittäinen ihminen ei pysty yksin määrittämään kielen merkityksiä, vaan merkitykset rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa käyttäen representaation systeemiä (Hall, 2013, s. 2–7).

Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 56) kuvaavat representaatiota leikkauspisteeksi, jolla on multimodaalinen ilmiasu ja yhteiskunnallista vaikutusvaltaa. Tämä leikkauspiste eli representaatio syntyy, kun diskurssien kyky kuvata maailman ilmiöitä ja ihmisiä tietyllä tavalla yhdistetään historiallisesti ja yhteiskunnallisesti paikannettuun kielenkäyttöön ja toimijoihin. Kielen representaatio on nimenomaan sitä, miten maailma esitetään ja kuvataan (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s.56). Representaatio tarkoittaaakin – kirjaimellisesti – uudelleen esittämistä, mikä kuvaa valaisevasti merkityksenannon sosiaalista, sopimuksenvaraista ja vaikutusvaltaista luonnetta (Pietikäinen & Mäntynen, 2009, s. 56).

Faircloughin (1997, s. 136–138) mukaan representaatioiden analysoinnissa on kyse siitä, millaisia valintoja tekstissä on tehty ja mikä lopulta on se verkosto, jonka puitteissa kyseiset valinnat määräytyvät. Analyysi on yksinkertaisuudessaan analyysia siitä, mitä tekstissä ”lukee”, mutta yhtä merkittävää on se, mitä tekstistä puuttuu. Fairclough jatkaa, että jotkin asiat näkyvät tietyn sosiaalisen käytännön alueelle kuuluvissa teksteissä, kun taas puuttuvat jonkin toisen käytännön teksteistä kokonaan. Representaation, kuten myös diskurssien, analyysissä on tärkeää tarkastella niitä valintoja, joita representaatioissa, merkityksen annossa ja todellisuuden konstruoinnissa on tehty.

3.1.3 Hegemonia

Fornaciari ja Harni (2017) kirjoittavat hegemonian käsitteen alkuperän olevan klassisessa kreikassa, termissä *hegemoni*, joka tarkoittaa opasta tai tiennäyttäjää. Fairclough (1992, s. 94) kuvaa hegemoniaa vallitsevana organisatorisena vallan muotona nyky-yhteiskunnassa. Hän kirjoittaa hegemonian lävistävän yhteiskunnan kaikki alueet ja toimivan yhtä lailla johtajuutena kuin ylivalta. Hegemonia ei ole koskaan pysyvää vaan kamppailua vallassa olevista ideologioista käydään yhteiskunnassa jatkuvasti. Hegemonian käsite sopii hyvin yhteen Faircloughin näkemykseen diskursseista, sillä diskurssien muuttuminen kertoo yhteiskunnassa tapahtuvista muutoksista ja valtasuhteiden heilahteluista (Fairclough, 1992, s. 92).

Jokisen ja muiden (2016, s. 88) mukaan hegemoniasta voidaan puhua, kun jonkun todellisuuden vaihtoehdot vakiintuvat ja syrjäyttävät muut vaihtoehdot. Hegemonisen aseman saavuttaneessa diskurssissa asiat esitetään luonnollisina ja niitä yksinkertaistetaan, pyritään konsensukseen ja vedotaan kulttuurisiin konventioihin (Jokinen ja muut, 2016, s. 94). Esimerkiksi ihmiskeskeisyyden hegemoniassa lähtökohtana on aina ihmisen tarpeet ja luontoa pidetään ensisijaisesti vain ihmisen resurssina.

Lewis (2017, s. 88) puolestaan kuvailee hegemoniaa prosessiksi, joka ylläpitää tiettyjen ryhmien tai ajattelutapojen valta-asemaa, jota yhteiskunnan alisteisessa asemassa olevat ryhmätkään ei kyseenalaista. Hegemonia usein naamioi ja vakiinnuttaa epätasa-arvoa, jolloin sitä luovat prosessit muuttuvat osaksi normaalia jokapäiväistä elämää (Lewis, 2017, s. 88). Siksi hegemonia toimiikin tehokkaimmin näkymättömänä. Hegemonia on ikään kuin systeemi, joka toistaa esityksissään tietynlaista kuvaa maailmasta, rooleista ja ajattelutavoista sekä samanaikaisesti sulkee pois muut vaihtoehdot. Näin toimien se tekee hallitsevista maailmankatsomuksista luonnollisia ja muuttaa ne osaksi tavanomaista elämää (Lewis, 2017, s. 90).

3.1.4 Identiteetti

De Fina (2011, s. 263) kirjoittaa kielen ja diskurssin olevan keskeisiä identiteetin rakentamisessa ja neuvottelussa. Hän jatkaa, että kielenkäytön avulla välitämme kuvaa itsestämme, mutta käytämme kieltä myös luokittelemaan, erottelemaan ja tuomitsemaan muita. Hänen mukaan identiteetin rakentamiseen kuuluu myös kielelliset valinnat sen suhteen mitä tietoa välitämme itsestämme liittyen siihen, millaisia ihmisiä olemme, mitä edustamme ja mihin ryhmään kuulumme. Identiteetti voidaan De Finan (2011, s. 268) mukaan jakaa kolmeen eri tyyppiin, yksilölliseen eli persoonalliseen, kollektiiviseen eli sosiaaliseen sekä tilanteiseen identiteettiin. Sosiaalinen identiteetti muodostuu johonkin suureen ryhmään kuulumisesta, kuten kansalaisuus, sukupuoli tai uskontokunta. Persoonallinen identiteetti puolestaan sisältää ja rakentuu yksilön moraalisisista ja fyysisistä

ominaisuuksista suhteessa toisiin ihmisiin, mutta myös sosiaalisten identiteettien kokonaisuudesta, joihin yksilö kokee kuuluvansa. Tilanteiset identiteetit muodostuvat jossakin tietyssä tilanteessa, kun yksilö omaksuu tietyn roolin.

De Fina (2011, s. 268) korostaa, että käytännön elämässä ja diskursseissa identiteetin eri kategoriat sekoittuvat keskenään, sillä persoonalliset identiteetit rakentuvat sosiaalisten identiteettien varaan ja samaan aikaan kollektiiviset identiteetit voivat olla personoituja. Hän jatkaa, että toisaalta esimerkiksi ikään ja sukupuoleen liittyvät makrotason sosiaaliset kategoriat muuttuvat jatkuvasti, kun uusia identiteettejä rakennetaan ja niistä neuvotellaan. De Finan (2011, s. 269) mukaan merkittävää on, että juuri tällaisten merkityksiä luovan keskustelun kautta erilaiset identiteetit tulevat ihmisten saataville ja niistä tulee osa sosiaalisesti jaettuina representaatioita.

Pietikäinen ja Mäntynen (2009, s. 63–64) kirjoittavat diskursseilla olevan kyky rakentaa identiteettejä. Identiteetin he määrittelevät käsityksiksi, joita meillä on itsestämme ja toisistamme, mutta myös ihmisten väliset suhteet rakentavat identiteettejä. Identiteetit rakentuvat kielellisesti ja niitä kuvataan kielellä, mutta myös muilla resursseilla, esimerkiksi pukeutumalla tietyllä tavalla. He jatkavat, että diskurssintutkimuksessa identiteetti rakentuu nimenomaan kielen ja muiden semioottisten resurssien kautta ja niiden avulla. He kirjoittavat, että samoin kuin käsitteet diskurssi ja representaatio myös identiteetti sitoutuu kielenkäytön mikro- ja ympäröivän maailman makrotasoon. Identiteetit eivät ole diskursiivisesti ajateltuna itsestänselvyyksiä tai pysyviä vaan rakentuvat jatkuvasti vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Tästä johtuen identiteetistä on monenlaisia muuttuvia versioita. Pietikäisen ja Mäntynen (2009, s. 64) mukaan diskursseilla on identiteetin luomisessa merkittävä rooli, sillä juuri niiden avulla identiteettejä rakennetaan, muutetaan ja haastetaan. He jatkavat yksilön identiteetin ja käsityksen omasta itsestä olevan subjektiivinen kokemus, mutta se muotoutuu kuitenkin yksilöä ympäröivissä sosiaalisissa kehyksissä. Identiteetti on siis sitä, mitä meistä kerrotaan ja mitä itse itsestämme kerromme. He toteavat, että identiteetit voivat olla joskus ristiriitaisiakin, sillä eri diskursseilla voidaan ottaa haltuun erilaisia identiteettejä.

3.2 Ideologiat diskursseissa

Ideologiat ovat Faircloughin (2012) ja van Dijkin (2011) mukaan sosiaalisia kognitioita, joilla jaetaan ja välitetään sosiaalisesti jaettuja käsityksiä, ymmärryksiä ja tulkintoja maailmasta, sosiaalisista tilanteista ja tapahtumista ryhmien sisällä. Van Dijk (2011) määrittelee ideologiat jonkin ryhmän sisäisiksi sosiaalisesti jaetuiksi perustavanlaatuisiksi mielen sisäisiksi käsityksiksi eli uskomusjärjestelmiksi, jotka vaikuttavat ryhmän tulkintoihin sosiaalisista tapahtumista ja tilanteista sekä myös kontrolloivat heidän diskurssiaan ja muita sosiaalisia käytäntöjä. Hän jatkaa, että asenteilla on ideologian teoriassa ratkaiseva merkitys, sillä ne toimivat välittäjinä, jotka linkittävät ideologiat tiettyyn käsillä olevaan ilmiöön, ongelmaan ja käytäntöön sekä lopulta keskusteluun eli diskurssiin.

Van Dijkin (2011) mukaan ideologioita ilmaistaan ja tuotetaan diskurssein. Hänen mukaansa ideologisessa diskurssissa ilmennetään usein identiteettiä, toimintaa ja tavoitteita, arvoja ja normeja, ryhmän suhteita sekä resursseja. Näistä kategorioista muodostuu ryhmän jäsenille yleinen skeema, joka heijastaa ryhmän käsitystä itsestään ja lopulta kehittyy kollektiiviseksi jaetuiksi kokemuksiksi maailmasta (van Dijk, 2011). Edellä mainittuja kategorioita tarkastelemalla voidaan van Dijkin (2011) mukaan tunnistaa tekstin taustalla vaikuttavia ideologioita. Van Dijk (2011) huomauttaa, että ideologia-termiä käytetään usein negatiivissävytteisenä, mutta ideologia voidaan nähdä myös positiivisessa valossa, jolloin se puolustaa jonkin ryhmän etuja ja sen avulla pyritään luomaan uskollisuutta, koheesiota, vuorovaikutusta ja yhteistyötä ryhmän jäsenten välillä.

Van Dijk (2011) kuvaa diskursiivisen ideologian analyysin teoreettisen perustan olevan siinä, että kontrolloivat perustavanlaatuiset kollektiivisesti jaetut representaatiot tiedosta ja yhteisymmärryksestä sekä subjektiiviset mentaaliset mallit tilanteista ja kommunikatiivisten tilanteiden konteksteista otetaan huomioon. Van Dijk (2011) huomauttaa, että ideologioita ei voida suoraan ”lukea” diskursseista vaan on otettava huomioon myös vuorovaikutustilanteen konteksti ja muut tilanteessa vaikuttavat sosiaaliset käytännöt sekä puhujan tai kirjoittajan tavoitteet kussakin tilanteessa. Ideologisia

diskurssirakenteita voidaan selittää vain sen kautta, miten ne mahdollisesti ja epäsuorasti vaikuttavat ilmaisujen ja diskurssikäytäntöjen valintojen taustalla (van Dijk, 2011).

Hall (1992, s. 268) viittaa ideologian käsitteellä niihin käsityksiin ja mielikuviin, joiden varaan rakennamme tulkintamme yhteiskunnallisesta todellisuudesta siten, että se tuntuu järkevältä. Ideologia on ajattelun viitekehys, jonka kautta ymmärrämme ja puhumme todellisuudesta (Hall, 1992, s. 268). Ideologia tulee usein esille yhteisen elämämaailman ja arkikokemusten kuvauksissa, joissa ideologiset alkuoletukset luonnollistuvat ja ilmenevät usein väittämiä ja oletuksina, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti tai esiintyvät luonnollisina tai itsestäänselvyyksinä (Fairclough, 1995, s. 24–25).

Carvalho (2007) kirjoittaa medially olevan merkittävä rooli ideologioiden levityksessä. Hän kuvaa ideologian olevan arvojen, normien ja poliittisten mieltymysten järjestelmä, jolla ylläpidetään tai vastustetaan jotain sosiaalista tai poliittista ohjelmaa yhteiskunnassa. Mediateksteissä ideologia toimii jo niissä suodatuksissa, joita tehdään uutisaiheita valittaessa (Carvalho, 2007). Jutun mediadiskurssiksi koodaamista ohjaavat myös aiheita kohtaan arvioitu kiinnostus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus sekä muut arvot kuten taloudelliset näkökohdat ja toimitukselliset linjat (Carvalho, 2007). Olennaiset faktat ja ääneen pääsevät tahot valitaan siis aina tietyn maailmankatsomuksen mukaan (Carvalho, 2007). Näin tiettyjä arvoja ja maailmankuvia tuotetaan, uusinnetaan ja muokataan mediassa ja toiset jätetään sen ulkopuolelle (Fairclough, 1997, s. 30). Ideologiat vaikuttavat toisaalta myös siihen, miten uutisia luetaan ja tulkitaan, kuka niistä puhuu ja millaisen huomion ne saavuttavat (Carvalho, 2007). Ideologioiden voidaankin nähdä legitimoivan toimia tietyn järjestyksen säilyttämiseksi, uudistamiseksi, tuhoamiseksi ja jälleenrakentamiseksi (Seliger, 1977: 119–120). Mediaa ei pidä kuitenkaan nähdä pelkkänä olemassa olevien ideologioiden välittäjänä, koska yhtä tärkeää on tuoda esiin uusia ideologisia käsityksiä ja ongelmia sekä haastaa vallalla olevia (Carvalho, 2007).

4 Ilmastoviisaan asumisen representaatiot

Seuraavissa alaluvuissa esittelen ja analysoin verkkouutisista koostuvasta aineistostani tunnistamiani diskursseja ja ideologioita, joiden kautta ilmastoviisaan asumisen representaatiot muodostuvat tietyn kaltaiseksi. Keskityn tekstin luomiin merkityksiin ja siihen millaista todellisuutta ne rakentavat. Jätän vähemmälle huomiolle diskursiivisten käytäntöjen merkityksen ja otan sen ikään kuin annettuna, sillä aineistoni tekstit ovat yhdestä ja samasta lähteestä eli ovat siis yhtenäisen diskursiivisen käytännön läpi käyneitä, koska ovat kaikki Ylen tuottamia uutisia. Koska tutkimukseni metodologinen viitekehys perustuu kriittisen diskurssianalyysin menetelmään ja ideologioiden tunnistamiseen, ohjaavat valitsemani menetelmät ja teoriat myös tulosteni jäsentelyä. Esittelen ensin yleisemmällä tasolla diskurssianalyysin tuloksia ja tekemiäni havaintoja. Tämän jälkeen esitän löytämäni diskurssit ja siirryn sen jälkeen diskurssien sisältämien ideologioiden tarkasteluun.

4.1 Keskeiset diskurssit

Kumpu (2014) kirjoittaa, että ilmastonmuutokseen liittyvässä tiedossa tieteellä ja asiantuntemuksella on suuri merkitys. Koko ilmastoviestinnän tutkimuksen kenttä on keskitynyt pääosin etsimään vastauksia siihen, miten tieteentekijöiden ja ilmastoviestijöiden huolestuneet viestit saadaan perille ja miten ilmastoaktivistien kohtaamia ongelmia ratkotaan (Moser, 2010, s. 33). Kumpu (2021) kutsuu ilmastoviestinnän tutkimuksen valtavirtaa ratkaisukeskeiseksi. Ratkaisukeskeisyys muodostuu ennen kaikkea yhteiskunnallisen muutoksen tavoittelemisesta (Raunio 1999, s. 353–359). Ilmastoviestinnän tiede- ja asiantuntijakeskeisyys sekä ratkaisu- ja muutoskeskeisyys näkyvät ja ovat ohjanneet myös aineistoni uutistekstien aiheita ja sisältöjä, sillä uutistekstit sitoutuvat laajempaan ilmastoviestinnän diskurssien verkostoon ja kontekstiin. Lisäksi uutisten tuottamista ja jakelua ohjaavat vahvat diskursiiviset käytännöt (Carvalho, 2007).

Aineistoni puhetta hallitseekin ratkaisukeskeisyys, jolloin kehotukset, toimet ja käytännöt, joita tulisi toteuttaa vähäpäästöisen asumisen saavuttamiseksi ovat keskiössä. Päästöjen alkuperä ja varsinkin kulutuksesta aiheutuvat päästöt saavat paljon huomiota. Tulkitsen tämän johtuvan siitä, että uutiset ovat suunnattu suomalaisille, jotka useimmissa teksteissä nähdään nimenomaan kuluttajina ja myös siitä, että ihmisten toiminnan muutokset nähdään ratkaisuina ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Ilmastonmuutosta ja asumista lähestytään useimmiten siis siitä näkökulmasta, millaisia muutoksia ja toimia asukkailla olisi mahdollisuus tehdä säästääkseen energiaa ja rahaa. Valtion rooli ohjaavana ja velvoittavana instituutiona nousee toistuvasti aineistossa esiin, sillä ihmisten nähdään tarvitsevan ohjausta, kannustimia ja neuvontaa tehdäkseen muutoksia asumiseensa. Hallitus, asiantuntijat ja erilaiset viralliset toimijat sekä neuvojat esitetään pätevän tiedon haltijoina ja jakajina. Näitä tahoja uutiset lainaavatkin paljon.

Asukkaan näkökulma tulee usein esiin haastatteluissa, jotka kertovat millaisia toimia ja ratkaisuja asukas on toteuttanut, jotta asumisen päästöt ovat pienentyneet tai hän on saavuttanut rahallista säästöä toimillaan. Pienistä puroista kasvaa suuri joki -ilmaisua ja sen merkitystä esiintyy aineistossa usein eri muodoissa, kun puhutaan yksittäisten ihmisten tekojen merkityksestä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä. Toisaalta vastuunkannon osalta aineisto on ajoittain jopa ristiriitainen, sillä yksittäisen ihmisten tekojen ja valintojen merkitystä korostetaan useasti, mutta toisaalta lähes yhtä usein todetaan, ettei yksittäinen ihminen ole vastuussa ilmastonmuutoksesta vaan tarvitaan poliittisia ja yhteiskunnan rakenteellisia muutoksia. Tulkitsen tämän johtuvan siitä, että vastuunjaon osalta yhtenäistä mielipidettä siitä, miten ilmastonmuutosta tulisi hallita, ei ole vielä muodostunut.

Tutkimukseni aineisto keskittyy ja kiinnittyy toimintaympäristön osalta suomalaiseen yhteiskuntaan. Toimijoina ovat valtio, kaupunki, kunnat, hallitus, poliittiset puolueet ja erilaiset asiantuntijatahot. Taloyhtiöt, kiinteistönomistajat ja asukkaat esiintyvät myös keskeisinä toimijoina. Myös asumiseen liittyviä palveluita ja teknisiä ratkaisuja tarjoavat yritykset ja erilaiset yhdistykset saavat tilaa teksteissä. EU tuodaan esiin useimmiten

asetusten ja vaatimusten toimeenpanijana, jolloin sen vaikutus toimintaympäristöön on merkittävä, mutta puhe keskittyy kuitenkin Suomessa tapahtuviin asioihin. Toimijoiden suhteet ja valta-asetelmat tulevat näkyviksi ilmaisuissa, joissa esimerkiksi asiantuntijalausuntoja käytetään neuvoina asukkaille tai päättäjien asettamia velvoitteita, suosituksia tai ohjaavia toimia välitetään tietona yleisölle. Se miten ihmisten rooli nähdään usein kuluttajina, tulee näkyväksi ilmaisuissa, joissa kuluttajien vastuuta jatkaa kulutusta korostetaan taloudellisen kasvun varmistamiseksi.

Tunnistin aineistosta kolme hallitsevaa diskurssia, jotka nimesin asumisen ratkaisut, raha ratkaisee ja kestävyys elämäntapana -diskursseiksi. Vaikka tekniset ratkaisut ja rahalliset hyödyt ovat usein nivoutuneita toisiinsa, ovat asumisen ratkaisut ja raha ratkaisee -diskurssit kuitenkin selkeästi erotettavissa toisistaan. Eron muodostaa erityisesti se, että mikä motivoi ihmistä toimiin tai mikä on kulloinkin tekemisen tavoite. Omana ryhmänä aineistosta nousevat esiin uutiset, joissa kestävä elämäntapa representoidaan vaihtoehtoisena ja valtavirrasta poikkeavana. Ratkaisukeskeisyys sisältyy kaikkiin tunnistamiini diskursseihin, vaikka ratkaisut muodostuvatkin eri arvojen pohjalta ja niitä perustellaan eri lähtökohdista. Seuraavissa alaluvuissa esitän miten tunnistamani diskurssit muodostuvat esimerkkien avulla diskurssi kerrallaan. Havaitsemani diskurssit ovat osaksi samankaltaisia kuin Cherry ja muut (2015) tunnistivat tutkimuksessaan Britannian kontekstissa. He nimesivät tutkimuksessaan myös kolme keskeistä diskurssia, jotka olivat hiilineutraaliasuminen (zero carbon housing), korjausrakentaminen (retrofitting homes) ja kestävä elämäntapa (sustainable living).

4.1.1 Asumisen ratkaisut

Asumisen ratkaisut -diskurssin keskiössä on ajatus siitä, että ilmastonmuutosta hillitään ja siihen sopeudutaan energiatehokkuuden avulla. Erilaiset tekniset ja asumisen käytännön ratkaisut nousevat merkittäviksi keinoiksi hallita ilmastonmuutosta. Valtion ohjaus ja määräykset nähdään myös yhtenä ratkaisuna asumiseen liittyvän kulutuksen ohjaamisessa. Valtion ohjauksella pyritään lisäämään ympäristöystävällisempien tekniikoiden

käyttönottamisesta ja energiatehokkuuden lisäämisestä. Asumisen ratkaisuja ovat myös neuvonta ja ohjeet koskien vähäpäästöisemmän asumisen toteuttamista. Asumisen ratkaisut -diskurssissa asiantuntijoiden ääni kuuluu selkeänä ja korostuu etenkin teknisten ratkaisujen ja valtion ohjauksen esittämisen yhteydessä. Erilaisia neuvoja antavia tahoja käytetään lähteinä myös arkisissa asioissa, kuten kierrätyksessä. Tällä halutaan korostaa sitä, että tiedetään kierrätyksestä olevan hyötyä ympäristölle. Asumisen ratkaisut -diskurssia esiintyy ajallisesti tarkasteltuna aineistossa melko tasaisesti ja ilmastonmuutoksen hillintää pidetään itsestään selvänä tavoitteena ja siksi se jää usein teksteissä mainitsematta (ks. Jokinen, Juhila, Suoninen, 2016, s. 94). Tämä kertoo siitä, että Suomessa ilmastonmuutos on totta ja sen hillitsemiseksi halutaan toimia. Seuraavissa esimerkeissä (1-5) havainnollistan edellä mainittuja huomioita.

Esimerkki (1) kuvaa sitä, miten tietynlainen tekniikka toimii ja säästää energiaa. Tekniikka esitetään ratkaisuna, jolla energiaa voidaan säästää.

(1) [leipäteksti] Lämpöpumpputekniikalla voidaan kierrättää käyttöön energiaa poistoilmasta ja jopa viemäreistä. Peruslämpö voidaan kerrostaloihin kaupunkisakin saada maalämpöpumpuilla. – Pelkästään ilmanvaihdon lämmön talteenotolla voidaan päästä koko kiinteistössä 20-30 prosentin säästöihin, laskelee energiatehokkuusosaston johtaja Juhani Vättö Skapat Energia oy:stä. (Yle, 2012, maaliskuun 2.)

Esimerkissä (1) energiansäästämisen tarpeellisuuteen ei esitetä perusteluja, sillä sitä pidetään luonnollisena tavoitteena (ks. Fairclough, 1997, s. 12). Tekniikan toiminta ja sen hyödyllisyys esitetään järkevänä ja tavoittelemisen arvoisena toimintana. Tekniikan toimivuutta ja erinomaisuutta korostetaan sanavalinnoilla *jopa* ja *pelkästään*. Tämän tyyppiset esitykset, joissa esitetään mahdollisuuksia säästää energiaa, pyrkivät myös kannustamaan ihmisiä teknisten ratkaisujen hankintaan, sillä niiden avulla voi säästää. Kun mainitaan haastateltavan olevan *energiatehokkuusosaston johtaja*, korostuu hänen asemansa asiantuntijana. Asiantuntijatiedon ja -lausuntojen lainaaminen on tyyppillistä uutisteksteille, kun toimittaja raportoi tietoa eteenpäin. Esitystapa asettaa myös toimittajan ja asiantuntijan tiedon lähteeksi suhteessa lukijaan.

Esimerkissä (2) valtionohjaus esitetään parhaana ratkaisuna asumisen päästöjen hillitsemisessä.

(2) [otsikko] Selvitys: Kulutus kuriin veroilla ja ohjauksella. [ingressi] Myös asumisessa päästöjä hillitään parhaiten verotuksella ja määräyksillä. [leipäteksti] Asumisessa hiilipäästöt halutaan kuriin peruskorjausten määräyksillä, energiatodistuksella ja -avustuksella sekä energiaveroilla. (Yle, 2012, toukokuun, 23.)

Esimerkissä (2) valtionohjauksen tarpeellisuus päästöjen vähentämiseksi esitetään selvityksen eli tutkijoiden mielipiteenä siitä, kuinka se toimisi ratkaisuna kulutuksen ohjauksessa haluttuun suuntaan. Esimerkin aloittaa uutisen otsikko, jossa lausuma *kulutus kuriin* on metafora, jolla tuodaan esiin, että kuluttajien nykyinen tapa on epätoivottua tai vääränlaista ja sitä tulee korjata. Esimerkissä valtiolla oletetaan olevan velvollisuus ja valta ohjata kuluttajia päästöttömämpään asumiseen. Toimittaja käyttää lähteinä tutkijoiden selvitystä ja raportoi siinä annettuja tietoja luottaen asiantuntijatietoon ja asumisen päästöjen hillinnän ratkaisut esitetään tosiasioina.

Esimerkissä (3) esitetään asumisen käytäntöihin liittyviä ratkaisuja, joilla pyritään säästämään sähköä ja vettä.

(3) [leipäteksti] Asukkaat saavat syksyn aikana kokeilla omissa asunnoissaan energiatehokkaampaa ledvalaistusta. Sähkön lisäksi säästetään myös vedestä, sillä asuntoihin asennetaan suihkuihin ja hanoiin vettä säästävät suuttimet. (Yle, 2014, lokakuun 13.)

Esimerkissä (3) veden ja sähkön säästämistä ei perustella mitenkään, sillä sen tavoittelua pidetään luonnollisena ja tavoittelemisen arvoisena asiana (ks. Jokinen, Juhila, Suoninen, 2016, s. 94). Asennettavien laitteiden toiminta esitetään myös hyvin yksinkertaisena ja helppona ratkaisuna säästöjen saavuttamiseksi.

Suorilla kehotuksilla pyritään neuvomaan asukkaita ilmastoviisaampaan asumiseen. Tämä näkyy esimerkissä (4).

(4) [leipäteksti] – Teetä energiakartoitus ja pienennä kotisi energiatehokkuusluokkaa. Parantamalla energiatehokkuutta yhdellä luokalla vähenee energiankulutus yli 30 prosenttia. – Laske huonelämpötilaa – Tiivistä ikkunat – Tuuleta nopeasti – Hanki vettä säästävää hana – Älä tuhlaa lämmintä vettä. (Yle, 2016, heinäkuun 22.)

Esimerkin (4) kaltaisissa lausumissa asumisen ratkaisut ovat keskiössä, kun suorilla kehoituksilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan lukijoita kokeilemaan tai ainakin harkitsemaan energiatehokkaampia ratkaisuja ja tekemään päästövähennyksiä. Muutoksia perustellaan energiankulutuksen pienenemisellä ja keinoiksi ehdotetaan melko helppoja asumisen käytäntöihin liittyviä ratkaisuja.

Esimerkissä (5) energiatehokkaan laitteen käyttöönotto nähdään olevan hyvä ratkaisu aikaisemman ilmanvaihtojärjestelmän parantamiseksi.

(5) [leipäteksti] Vantaalainen opiskelijatalo puhalsi alun perin suuret määrät lämmintä ilmaa katolta ulos. Viisi vuotta sitten haaskuulle tehtiin stoppi ja katolle asennettiin toistaiseksi harvinainen poistoilmalämpöpumppu. – Tämä on erittäin hyvä juttu. Toivotaan, että nämä yleistyisivät. Nämä ratkaisut parantavat energiatehokkuutta erittäin paljon, kehuu Timo Kuusiola pääkaupunkiseudun kuluttajien energianeuvonnasta. (Yle, 2016, marraskuun 18.)

Esimerkissä (5) poistoilmalämpöpumpun toimivuutta vahvistetaan toteamalla, että aikaisempi järjestelmä ei ole ollut toiminnaltaan energiatehokas, sillä se on tuhannut lämmintä ilmaa. Tämä oletus sisältyy lauseeseen, jossa todetaan, että *haaskuulle on tehty stoppi*. Vaikka uusi laitteisto on vielä uutisen julkaisun aikaan ollut harvinainen, vahvistetaan ratkaisun oikeellisuutta asiantuntijalausunnolla. Toimittaja vahvistaa vielä asiantuntijan positiivista suhtautumista asiaan sanavalinnalla *kehuu*. Esimerkistä käy myös implisiittisesti ilmi, että energiatehokkuus on järkevää ja taloudellista.

4.1.2 Raha ratkaisee

Raha ratkaisee -diskurssissa rahan säästämistä pidetään luonnollisena tavoitteena ja motivaation lähteenä ihmisille (ks. Fairclough, 1997, s. 12). Asumisen energiatehokkuuteen

liittyvät parannukset kytkeytyvät vahvasti rahaan ja sitä kautta koettuun hyötyyn tai sen tavoitteluun. Tässä diskurssissa asiantuntijoiden ääni kuuluu vahvana ja heidän lausuntojaan lainataan paljon. Tekniset ratkaisut tai ihmisen toteuttamat toimet esitetään usein säästämisen mahdollistajina ja tästä syystä raha ratkaisee -diskurssi kytkeytyykin usein asumisen ratkaisut -diskurssin kanssa yhteen. Useampi diskurssi voi siis rakentua samassa tekstissä (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 81, 129–134). Aineiston teksteissä raha toimii myös ympäristöystävällisemmän elämän mahdollistajana tai esteenä, sillä jos ihmisillä on varaa erilaisiin teknisiin ratkaisuihin, on asumisen hiilijalanjälkeä niiden avulla helppo pienentää. Raha ratkaisee -diskurssia esiintyy ajallisesti tarkasteltuna aineistossa tasaisesti. Seuraavilla esimerkeillä (6-11) tuon esiin miten raha ratkaisee -diskurssi aineistossani on havaittavissa.

Esimerkeissä (6-11) rahan oletetaan olevan luonnollinen ja perimmäinen motivaation lähde ja syy sille miksi toimiin ryhdytään tai ei ryhdytä.

(6) [leipäteksti] – Asumiskustannukset ovat viime vuosina nousseet niin paljon, että pahimmatkin epäilijät ottavat mielellään osaa yhteisiin talkoisiin, jos toimista on heille itselleen hyötyä. Raha on hyvä motivaation lähde ja samalla tulee tehneeksi asioita, jotka auttavat ympäristöä, perustelee Knuuti. (Yle, 2010, lokakuun 13.)

Esimerkissä (6) raha esitetään suoraan hyvänä motivaation lähteenä kenelle tahansa, jopa silloin kun henkilö ei ole innostunut ympäristöasioista. Raha on implisiittisesti myös lausumassa, jossa todetaan, että ihmiset ottavat osaa yhteisiin talkoisiin, kun he kokevat hyötyvänsä toimista itse eli säästävät rahaa, sillä ympäristöasiat mainitaan sivuseikkana.

(7) [väliotsikko] Kallis öljy johtaa remonttipäätöksiin. [leipäteksti] Rakennustarkastaja Heikki Keinänen sanoo, että huimasti kallistunut öljy on suurin syy siihen, miksi ihmiset miettivät halvempia lämmitysratkaisuja. - Aamusella toimistolla kävi eräs asiakas, joka muisteli, että polttoöljyn hinta oli kahdeksan vuotta sitten 36 senttiä ja nyt se huitelee euron paikkeilla. Se pistää miettimään asioita, pohtii Keinänen. (Yle, 2012, huhtikuun 10.)

Esimerkin (7) aloittavassa väliotsikossa todetaan kalliin öljyn johtavan remonttipäätökseen, asia esitetään totena. Tämän jälkeen vielä vahvistetaan toteamus asiantuntijan eli rakennustarkastajan lausunnolla. Esimerkissä ei mainita lainkaan sitä, että lämmitysratkaisua valittaessa päätökseen voisi vaikuttaa myös halu vähentää päästöjä, vaikka impliitsisesti asiantuntijalausunnossa vihjataan, että muitakin syitä voi olla. Tämä käy ilmi ilmaisusta *suurin syy*. Rakennustarkastajan asiakkaan ilmaisema öljyn hinnan nousu esitetään kuitenkin syynä sille, miksi asiaa tulee ensisijaisesti pohtia ja ryhtyä toimeen.

(8) [otsikko] Omakotiasuja lopetti kotinsa yllämittämisen – Vuoden sähkölasku putosi 800 euroa. [leipäteksti] Ilkka Niemi rakensi 1980-luvun lopulla omakotitalon Espooseen. Rakennusinsinööri valitsi lämmitysmuodoksi sähkölämmityksen. Niemi päätti alkaa leikata rakennuksen sähkönkulutusta. – Syynä oli se, etten halunnut kuluttaa mitään turhaan. Se on sama kuin että syödään lautanen tyhjäksi. Ei siinä ollut ympäristöfilosofiaa mukana, naurahtaa Niemi kotisohvallaan. Taloon asennettiin ilmalämpöpumppu vuonna 2008. Sen ansiosta sähkönkulutus putosi neljänneksen eli huikeat 15 000 kilowattituntia. Niemen mukaan pumppu maksoi itsensä takaisin 1,5 vuodessa sähkölaskun pienentymisen kautta. (Yle, 2017, tammiukuun 15.)

Esimerkissä (8) asukas sanoo suoraan, että sähkönkulutuksen vähentämisen perusteena ei ole ollut ympäristöfilosofia vaan kulutuksen minimointi. Vaikka raha jää mainitsematta, se vaikuttaa olevan perimmäinen syy sähkönkulutuksen leikkaamiselle, sillä ensimmäiseksi mainitaan saavutetut rahalliset säästöt. Sähkölaskun pienenemistä korostetaan jo jutun otsikossa, jossa vuosisäästö mainitaan euroissa. Asukkaalle rakennetaan asiantuntijaidentiteettiä ja uskottavuutta mainitsemalla hänen olevan rakennusinsinööri. Samalla lukijalle luodaan kuvaa, että hän voi olettaa asukkaan olevan pätevä lausumaan talon sähkönkulutukseen liittyvistä säästöistä järkeviä ja pitäviä laskelmia sekä valitsemaan oikeat tekniset ratkaisut säästöjen saavuttamiseksi.

(9) [leipäteksti] Osa taloyhtiön asukkaista on vuokralaisia ja heillä ei ole välttämättä halua säästää lämmityskuluissa, koska se ei tuo taloudellista hyötyä. (Yle, 2018, lokakuun 23.)

Esimerkissä (9) todetaan, että mikäli asukas itse ei saa rahallista hyötyä toimistaan, ei voida olettaa hänellä olevan motivaatiota säästää lämmityskuluissa. Tämä toteamus

pitää sisällään oletuksen myös siitä, että pelkkä raha motivoisi asukasta, ja vain silloin, jos hän on asunnon omistaja, koska silloin taloudellinen hyöty tulisi hänelle itselleen. Ilmaisu ei myöskään anna tilaa mahdollisuudelle, että vuokralainen haluaisi säästää lämmityskustannuksissa pelkästään ilmaston hyväksi.

(10) [otsikko] "Haluaisin olla ekologisempi, mutta en pysty" - Miia Laitinen lämmittelee taloaan öljyllä ja potee siitä huonoa omaa tuntoa. [ingressi] Hallitus kannustaa luopumaan öljylämmityksestä tarjoamalla avustuksia ja korottamalla veroja. Patistelu ei auta, jos rahat eivät riitä remonttiin. (Yle, 2020, syyskuun 21.)

Esimerkissä (10) rahan puute esitetään olevan este ekologisuudelle. Asukkaahan toivetta olla ekologisempi, korostetaan sillä, että kerrotaan hänen potevan huonoa omaatuntoa asiasta. Hän haluaisi olla ekologisempi, mutta ei kykene siihen rahan takia. Esimerkissä luodaan mielikuvaa siitä, että hallituksen toimet eli verotus ja avustukset eivät toimi kannustimina silloin, kun asukkaalla ei ole varaa tarvittaviin remontteihin vaan ne koetaan negatiivisina ylhäältä asetettuina vaatimuksina. Tämä käy ilmi viimeisen lauseen negatiivisävytteisestä sanavalinnasta *patistelu*.

(11) {leipäteksti} Ympäristöministeriön lanseeraama avustus pientalojen öljylämmityksestä luopumiseksi on osoittautumassa todelliseksi hitiksi. Moni on saattanut suunnitella öljylämmityksen vaihtoa jopa vuosia, mutta tarttunut vasta tuen myötä toimeen. – Se neljä tonnia on vaikuttanut etenkin ilmavesilämpöpumpun suosioon, koska työn osuus on siinä paljon pienempi kuin maalämpöpumpussa eli kotitalousvähennystä ei ole siinä voinut täysmääräisesti käyttää, Ranta arvioi. Lisäksi päälle tulee vielä jopa merkittävää säästöä lämmityskuluihin. – Kun siirrytään öljystä ilmavesilämpöpumpuun, niin säästö on karkeasti sanoen jopa 60 prosenttia vuodessa, Balk laskee. Maalämmössä säästö on yleensä vieläkin suurempi. – Siirtyipä maalämpöön sähköstä tai öljystä niin lämmityskustannukset pienentyvät 70-80 prosenttia, sanoo Ranta. (Yle, 2020, marraskuun 2.)

Esimerkin (11) uutinen kertoo, miten valtion avustus on kiihdyttänyt öljy- ja sähkölämmityksestä pois siirtymistä. Asiaa korostetaan otsikossa metaforalla, jossa avustusta kuvataan *todelliseksi hitiksi*. Avustuksen rahamäärä esitetään vahvana motivaattorina, koska sanotaan, että vasta avustus on saanut ihmiset ryhtymään toimeen useankin vuoden mietinnän jälkeen. Lisäksi tuen vaikutusta päätöksiin vahvistetaan

asiantuntijakommenteilla, joissa tuen merkitystä ja tekniikan toimivuutta korostetaan entisestään. Ilmalämpöpumpun ja maalämmön asentamista perustellaan vielä lisäksi lämmityskustannusten pienenemisellä.

4.1.3 Kestävyys elämäntapana

Kestävyys elämäntapana -diskurssissa kestävä ja ilmastoystävällinen asuminen on elämän keskiössä. Asumismuodot esitetään yksilöllisinä ja valtavirrasta poikkeavina elämäntapaan liittyvinä valintoina. Aukkaat esitetään tyytyväisinä ja onnellisina tekemäänsä valintaan, vaikka kestävä elämäntapa esitetäänkin useasti enemmän työtä, vaivaa ja aikaa vaativana kuin niin sanottu normaali asuminen. Normaalista asumista uutisissa ei määritellä, vaan oletetaan lukijoiden ymmärtävän, millaiseen asumiseen uutisten vaihtoehtoista asumista verrataan (ks. Jokinen ja muut. 2016, s. 88).

Kestävyys elämäntapana -diskurssi keskittyy pääasiassa kuvaamaan useimmiten yhden ihmisen, perheen tai pienen yhteisön kokemusta vähäpäästöisestä asumisesta ja heidän tapojaan asumiseen liittyen. Kestävyys elämäntapana -diskurssi ilmenee aineistossa ajallisesti yleisemmin vuosikymmenen loppupuolella julkaistuissa uutisissa. Vuosikymmenen alkupuolen uutisissa diskurssin voi kuitenkin tunnistaa ekokylä käsittelevissä uutisissa, joissa ekokylät esitetään tulevaisuuden ratkaisuina (ks. Liite 1). Seuraavat esimerkit (12-15) kuvaavat miten vähäpäästöistä asumista esitetään valtavirrasta poikkeavana, mutta laadukkaana ja tavoiteltavana elämäntapana.

(12) [leipäteksti] – Tämä on ihan väistämätöntä, tämä on megatrendi, tätä ei pysäytä mikään, tämä on se suunta mitä ihmiset haluaa. Minä luulen, että on kasvava joukko loppuun palaneita tai vähintäänkin stressaantuneita ihmisiä, jotka ihan kuntoutuakseen tarvitsevat toisenlaista elin- tai työympäristöä. (Yle, 2010, lokakuun 6.)

Esimerkissä (12) ekokylän perustanut henkilö kuvailee, miten hän näkee ekokyläien olevan megatrendi ja tulevaisuuden suunta sekä ratkaisu ihmisten elämänlaadun

parantamiseksi. Esimerkin toinen virke pitää sisällään oletuksen siitä, että nykyinen elinympäristö ja elämäntapa ei olisi hyväksi ihmiselle ja kuluttaisi ihmiset loppuun.

(13) [leipäteksti] – Saattaahan se viehättää monia, että talot rakennetaan nopeasti ja ne ovat valmiita vesihanoja myöten. Mutta kannattaa miettiä, voiko nopeasti ja halvalla rakentamalla saada laatua. Minä en vaihtaisi tätä asumismuotoa. [väliotsikko] Hitaasti kohti kestävästä asumista [leipäteksti] Ekokylätyyppejä on yhtä monta kuin on kyliäkin. Toisissa kylissä pidetään kiinni yhteisöllisyydestä, toisissa uusiutuvista energiamuodoista. Toisissa kylissä talot rakennetaan vain luonnonmateriaaleista, toisissa käytetään vain kompostivessaa. Maailmalla ekokylä asuminen on modernien perheiden asumismuoto, ja Suomi seuraa perässä. (Yle, 2013, toukokuun 7.)

Esimerkissä (13) korostuu elämisen hidastumisen merkitys. Esimerkissä tuodaan esiin myös ekokyläyhteisöllisyys ja korostetaan, että valinnanvaraa asumisen suhteen on myös ekokylissä. Lopussa toteamuksella, että *maailmalla ekokylä asuminen on modernia*, oletetaan, että Suomessa ekokylä asumista ei pidettäisi modernina ja halutaan antaa ekokyläasumiselle modernin asumisen leima, joka tässä korostaa asian positiivisuutta. Seuraavassa esimerkissä (14) kuvataan myös kiireettömyyttä ja elämisen hidastumisen merkitystä positiivisena.

(14) [leipäteksti] – Tämä on laadukasta elämää, kun saa asua ja elää näin. Jo se on itsessään arvokasta. Näin tuntee elämän rikkaaksi. Talo valmistuu ehkä jo jouluksi, ehkä ensi vuonna. Se ei tunnu olevan pariskunnalle niin tärkeää, sillä Yliharjut suhtautuvat omavaraisen elämän rakentamiseen niin kuin tähänkin asti: oppimiskokemuksena. He ovat varautuneet siihen, että ekotalo vaatii vielä käyttöönoton jälkeenkin paljon työtä – ja suhtautuvat tulevaisuuteen varovaisen toiveikkaasti. – Vessan lattiaan on asennettu lattialämmitys siltä varalta, että energia joskus riittäisi sellaiseen luksukseen, Yliharjun isäntä sanoo ja hymyilee leveästi. (Yle, 2018, kesäkuun 9.)

Esimerkissä (14) korostuu asukkaiden kokemus siitä, miten heidän valitsemansa elämäntapa antaa heille kokemuksen elämästä laadukkaana ja arvokkaana. Helppoutta, asioiden tapahtumista nopeasti tai asioiden kiirehtimistä ei pidetä arvossa, sillä omavarainen elämä kuvataan oppimiskokemuksena. Tulevaisuuteenkin suhtaudutaan varovaisen toiveikkaasti, tällä rakennetaan myös kuvaa nöyryydestä elämää kohtaan. Energian tuhlaamista ei oteta itsestään selvyytenä, mikä käy ilmi ilmaisusta, että lattialämmitys on

asennettu siltä varalta, että energia riittäisi joskus siihen. Sen mainitaan myös olevan luksusta. Juttu loppuu ilmaisuun *Yliharjun isäntä sanoo ja hymyilee leveästi*. Sanavalinnalla *isäntä* rakennetaan kuvaa oman elämänsä herrasta sekä siitä, että hän on ylpeä ja onnellinen omistaa valinnoistaan.

Esimerkissä (15) primitiivinen jurtassa asuminen kuvataan luksukseksi.

(15) – En kutsuisi tätä primitiiviseksi, täällä asuminen on luksusta. On myös mukavaa, kun saa olla enemmän ulkona, Middeke kuvailee jurttä-asumista. Mitään ei osteta uutena. Materiaalit ja esineet ovat kierrätettyjä tai saatu esimerkiksi vaihtokaupan kautta. Asumiskokeilussa ei haluta vain yrittää elää kestävämmiin, vaan aloittaa elämiseen tarvittavien asioiden rakentaminen alusta alkaen ja mahdollisimman ympäristöystävällisesti. (Yle, 2019, elokuun 17.)

Sanavalinta *luksus* on tässä merkittävä, sillä tavallisesti luksukseksi kuvataan jotain, joka on kallista, harvinaista ja ylellistä. Sanavalinnalla korostetaan siis sitä, että asuminen jurtassa ei ole mistään luopumista vaan päinvastoin. Kulutuksen minimoimista korostetaan mainitsemalla, ettei mitään osteta uutena. Viimeisessä virkkeessä tulee myös implisiittisesti ilmi se, että pelkkä ympäristöystävällisemmän elämän tavoittelu ei riitä, vaan tarvitaan isoja muutoksia ja siksi asiat joudutaan tekemään alusta alkaen. Toisin sanoen nykyisen yhteiskunnan rakenteet eivät mahdollista sujuvasti ympäristöystävällistä elämäntapaa.

4.2 Diskursiiviset ideologiat

Aineistossani esiintyvät diskurssit myötäilevät pitkälti suomalaisessa yhteiskunnassa vallalla olevia ideologioita, mutta toimivat osittain luovasti, koska tuovat vaihtoehtoisia maailmankuvia esille (ks. Carvalho, 2007; Fairclough, 1997, s. 51). Tämä ei ole yllättävä tulos, koska aineistoni kontekstina toimii suomalainen yhteiskunta ja Ylen uutiset, jotka odotetusti toisintavat ja heijastavat yhteiskunnassa vallalla olevia ideologioita (ks. Carvalho, 2017; Fairclough, 1995, s. 30, 59; van Dijk, 2011). Koska uutiset käsittelevät asumista ja niissä pääsääntöisesti raportoidaan ja toisinnetaan asiantuntijatietoa, suodattuu

niiden kautta hyvin ihmiskeskeinen, tietoon ja taloudelliseen tuottavuuteen perustuva maailmankuva, jossa teknologialla on itsestään selvä ja luonnollistunut rooli ihmisten elämässä. Taloudellisen kasvun ja teknologian ihannoinnin vastapainona toimivat kuitenkin hyvinvointiyhteiskunnan arvot kuten tasa-arvo ja solidaarisuus (ks. Saari, 2019). Vastuunjaon osalta aineistosta nousevat esiin valtionohjauksen ja yksilönvapauden liittyvät ristiriidat. Tämän tulkitseen johtuvan liberaalin markkinatalouden ja hyvinvointivaltion osittain ristiriitaisista arvomaailmoista. Olen lähestynyt tutkimuskohdettani kuitenkin aineistolähtöisesti ja analyysissa olen ollut avoin sille, että aineistossa esiintyy myös ideologioita, jotka eivät edusta valtavirran ideologisia ajatusmalleja, maailmankuvaa tai arvoja.

Aineistostani nousee vahvimmin esiin ideologiset kategoriat, jotka liittyvät toimintaan ja tavoitteisiin, identiteetteihin, ryhmän resursseihin sekä arvoihin ja normeihin (van Dijk, 2011). Toiminnan ja tavoitteiden esiintyvyys on uskoakseni runsasta siksi, että tieteellinen ilmastoviestintä keskittyy ja on keskittynyt löytämään ratkaisuja ja toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi (ks. Kumpu, 2019; Raunio 1999, s. 353–359). Koska asumisen toimijoina ovat ihmiset, ovat identiteetin kuvaukset luonnollinen osa uutisten sisältöä. Merkittäviksi resursseja kuvaaviksi ilmaisuiksi nousevat tietoon ja rahaan liittyvät resurssit, joiden avulla yhteiskunnan ja ihmisten toiminta saa luonnollisena ja järkevänä pidetyn yhteiskunnan toiminnan kannalta hyödyllisen ja kollektiivisen tavoitteen. Toisaalta resursseina voidaan pitää myös ihmisten hyvinvointia ja onnellisuutta, jotka nousevat esiin etenkin kestäväen elämäntavan representaatioissa.

Aineistossa esiintyvien diskurssien arvot eroavat jonkin verran toisistaan. Vaikka representaatioiden yhteisenä arvona ja tavoitteena tunnistan ilmastoviisaan asumisen, näkyy se diskursseissa hyvin eri tavalla. Asumisen ratkaisut ja raha ratkaisee -diskurssissa energiatehokkuus, taloudellisuus, helppous ja viihtyvyys nousevat tavoiteltaviksi arvoiksi. Niitä pyritään saavuttamaan nykyisen markkinatalouden ja kulutuksen ihannoimasta maailmankuvasta käsin. Kestävyys elämäntapana -diskurssissa puolestaan asumisen ja elämäntavan merkitystä korostetaan ihmisen hyvinvoinnin näkökulmasta, jonka

puolestaan kulutuksen vähentäminen ja kestävä elämäntapa mahdollistavat. Hyvinvointi esitetään jopa kulutuksen vastakohtana. Kestävyys elämäntapana -diskurssissa yhteiskunnassa vallalla olevia ideologioita siis kyseenalaistetaan ja haastetaan sekä pyritään etsimään vaihtoehtoja markkinatalouden arvoille ja ihannoinnille. Asumisen normit tulevat pääosin esiin implisiittisesti, ikään kuin annettuina, sillä lukijoiden oletetaan tietävän, miten Suomessa pääsääntöisesti asutaan. Asumisen normeja perustellaan enemmän kestävän elämäntavan representaatioissa, sillä siinä kuvataan usein yhteiskunnan normista poikkeavaa tapaa asua ja siksi sitä on myös tarve kuvata ja perustella laajemmin.

Aineistossa esiintyy vähän puhetta, jonka tulkitsen ryhmän suhteita ilmaisevaksi. Tämä johtuu siitä, että uutisten lukijoina ja kirjoittajina toimivat suomalaiset, jolloin suomalaisuutta ei tarvitse korostaa tai ilmaista ryhmän suhteista suhteessa muihin (van Dijk, 2011). Kestävyuden elämäntavan representaatioissa on kuitenkin tunnistettavissa yksittäisiä sisä- ja ulkoryhmän kuvauksia, joissa representoidaan sitä, miten joku tai jotkut kuuluvat johonkin tiettyyn ryhmään, esimerkiksi ekokyläläisiin. Tällöin korostetaan heidän olevan erilaisia kuin valtaväestö.

Tunnistamani diskursiivisesti rakentuvat ideologiat ovat markkinatalous ja teknologian ihannointi, hyvinvointiyhteiskunta ja ekologinen kestävyys. Pääsääntöisesti tietty ideologia on hallitseva tietystä diskurssista, mutta ne myös liikkuvat diskurssista toiseen ja kamppailevat keskenään. Tästä esimerkkinä toimii esimerkki (16), jossa havaittavissa on sekä markkinatalouden, hyvinvointivaltion sekä ekologisen kestävyuden ideologiaa.

(16) [Väliotsikko] Poliittiset päätökset vaativat rohkeutta [Leipäteksti] Kulutukseen voi vaikuttaa poliittisin päätöksin esimerkiksi tuotteiden hinnan ja saatavuuden osalta. Ympäristölle hyödyllistä kuluttamista voitaisiin tukea ja haitallista rajoittaa. Kulutuksen tähän suuntaan ohjailu ei kuitenkaan näytä olevan poliittisella agendalla. – Kun puututaan siihen, miten ihmiset toimivat arjessa, se on herkkä asia ja poliittisesti haastava kenttä. Kuluttajathan ovat myös äänestäjiä, ja yritysmaailmastakin kuuluu älähdyksiä tämän asian suhteen. Pitäisi olla rohkea poliitikko, että pystyisi tekemään päätöksiä ja sanomaan ihmisille vaikkapa, että tämäntyyppinen lämmittäminen ei enää käy, ja että on siirryttävä ympäristöystävällisiin lämmitysmuotoihin, Annukka Berg sanoo. [Leipätekstin lopussa] Hän uskoo, että vaikka Suomi on pieni maa, se voi toimia hyvänä

esimerkkinä kansainvälisesti. – Pohjoisia hyvinvointivaltioita ihailaan ja pidetään esimerkkinä. Jos täällä pystytään tekemään hienoja asioita, sillä voi olla yllättäviä vaikutuksia laajemminkin. (Yle, 2015, helmikuun 16.)

Hyvinvointivaltion ideologiaa esimerkissä (16) heijastaa se, miten asiantuntija esittää, että poliittisten päättäjien ei pitäisi alistua vapaan markkinatalouden vietäväksi vaan poliittisin toimenpitein ohjata kulutusta rohkeasti ympäristöystävällisempään suuntaan. Sanavalinnalla, *vaatii rohkeutta*, annetaan positiivinen merkitys toimien vaatimiselle. Poliittisten päättäjien oletetaan kuitenkin uskovan, että kuluttajat eivät halua ohjausta vaan kannattavat vapaita markkinoita ja alhaisia hintoja. Tämä tulee ilmi, kun sanotaan, että he uskovat kuluttajien äänestävän mieluummin poliitikkoja, jotka eivät puutu heidän valintoihinsa. Lisäksi yritysmaailman kuvataan *älähtäneen* siitä, että ilmaston kannalta vääränlaiseen kulutukseen on puututtu. Tässä asiantuntijan sanavalinta *älähtäminen* on tulkintani mukaan negatiivinen. Se kuvastaa sitä, miten asiantuntijan arvot eivät kohtaa niitä arvoja, joita hän olettaa yritysmaailmassa olevan vallalla.

Esimerkissä (16) tulkitseen asiantuntijan edustavan ekologisen kestävyuden ideologiaa, sillä hän puhuu ympäristöasioiden ratkaisujen puolesta ja toivoisi myös päättäjien rohkeasti edustavan näitä arvoja puuttumalla vääränlaiseen kulutukseen. Esimerkin lopussa sanotaan vielä suoraan Suomen olevan *pohjoinen hyvinvointivaltio* ja korostetaan, miten Suomen kaltaisia maita *ihailaan ja pidetään esimerkkinä*. Asiantuntijan arvomaailma, joka tulkintani mukaan heijastaa hyvinvointiyhteiskunnan ja ekologisen kestävyuden ideologiaa, näyttää esimerkissä kiistelevän markkinatalouden ideologiaa vastaan. Esimerkissä yhdistyy kaikki tunnistamani ideologiset taustaoletukset. Seuraavissa alaluvuissa kuvaan tarkemmin esimerkkien avulla, miten edellä mainitut ideologiat ilmenevät aineiston keskeisissä diskursseissa.

4.2.1 Markkinatalous ja teknologian ihannointi

Kaikissa aineistoni diskursseissa, mutta vahvimmin asumisen ratkaisut ja raha ratkaisee - diskursseissa, on tunnistettavissa tulkintani mukaan markkinatalouden, talouskasvun ja

teknologian ihannointia. Ilmastotoimiin kannustetaan, mutta jatkuva taloudellinen kasvu nähdään kuitenkin yhteiskunnan tärkeimpänä tavoitteena. Teknologialla on merkittävä rooli siinä, miten asuminen muutetaan ilmastoystävälliseksi. Ympäristöongelmat pyritään siis pääsääntöisesti ratkomaan yhteiskunnallisilla, taloudellisilla ja teknisillä keinoilla (ks. Teräväinen, 2010). Markkinatalouden ideologiaa tuotetaan ja toisinnetaan identifioimalla ihmiset useimmiten kuluttajiksi ja korostamalla heidän yhteiskunnallista merkitystä ja toimijuutta kuluttajina. Tieto ja raha esitetään tärkeinä resursseina. Tiedon merkitys tulee ilmi etenkin siinä, että uutisissa lainataan usein asiantuntijoita.

Identiteetin korostamiselle ei ole markkinatalouden ja teknologian ihannoinnin ideologisissa representaatioissa tarvetta. Oletetaan, että uutisissa esitettyihin asukkaiden identiteetteihin sekä suomalaisuuden kollektiiviseen identiteettiin on jokaisen suomalais-taustaisen lukijan helppo samaistua. Identiteetin kuvauksia myös yksinkertaistetaan ja vedotaan kulttuurisiin konventioihin, sillä identiteetin korostaminen ei ole tarpeellista silloin, kun diskurssin käyttäjät kokevat jakavansa samat käsitykset tiedosta ja kontekstiin liittyvistä sosiaalisista käytännöistä eli kaikilla on käytössä ikään kuin sama maalaisjärki (ks. Lewis, 2017, s. 90; van Dijk, 2011). Toiminta ja tavoitteet puolestaan korostuvat, kun puhe keskittyy ryhmän yhteisiin asumiseen liittyviin ratkaisuihin ja säästämisen mahdollisuuksiin. Sama pätee arvoihin ja normeihin. Teksteissä pidetään siis asumiseen liittyviä sosiaalisia käytäntöjä ja normeja luonnollisina ja itsestään selvinä, sillä osallistujat jakavat saman kulttuurin, kuuluvat samaan ryhmään (De Fina, 2011, s. 268; van Dijk, 2011).

Markkinatalouden ideologisissa representaatioissa taloudellista näkökulmaa korostetaan ilmastopuheen rinnalla tuomalla taloudelliset seikat osaksi tarvittavia ilmastotoimia ja usein raha on motivaattori toimille. Asuminen ja siihen liittyvät käytännöt esitetään usein myös säästämisen näkökulmasta. Säästämistä pidetään hyveenä ja tavoittelemisen arvoisena, vaikka toisaalta kulutukseen kannustetaan. Tämä näkyy esimerkiksi (17).

(17) [otsikko] Kaikki eivät ajattele vain ilmastonmuutosta – kestävä arki voi syntyä halusta säästää rahaa: ”Näkyy hinnoissa, jos ihmiset saadaan tukemaan asioita” (Yle, 2019, lokakuun 6.)

Esimerkissä (17) on havaittavissa ajatuskulku, jonka mukaan kulutusta tulee pitää jatkuvasti yllä ja yksityisenkin ihmisen täytyy sijoittaa järkevästi. Esimerkin lainaus sisältää myös kulutukseen liittyvän uskomuksen, että mitä enemmän jotain tuotetta ostetaan, sitä enemmän sitä tarjotaan ja tuotteen hinta alenee.

Kulutukseen myötämielisesti suhtautuminen ja siihen kannustaminen näkyy myös esimerkissä (18). Siinä kulutusta vähentävää opettajaa kiitellään ilmaston hyväksi toimimisesta, mutta ollaan huolissaan talouden hyvinvoinnista.

(18) [leipäteksti] – Ei voi muuta kuin hattua nostaa ihmiselle, joka tekee isomman osuuden päästöjen vähentämisessä kuin häneltä voisi kohtuudella odottaa, Tyrväinen sanoo monisanaisesti. Siis, antaa mennä vaan, Mikko Valtonen! Tyrväinen on kuitenkin huojentunut, että kaikki suomalaiset eivät ryhdy vähentämään kulutustaan yhtä aikaa yhtä rajusti kuin opettaja Valtonen. – Siitä tulisi meille kaikille ongelmia, Tyrväinen puhuu. "Kulutuksen raju vähentäminen vähentäisi verotuloja ja loisi työttömyyttä. [leipätekstissä myöhemmin] Junnila on tullut siihen tulokseen, että kulutusta ei pidä lopettaa, vaan se täytyy ohjata nykyistä viisaammin. Sen sijaan, että ihmiset laittavat rahansa ilmastopäästöjä tuottaviin asioihin, ne pitäisi Junnilan mukaan laittaa ilmastopäästöjä vähentäviin hankintoihin. (Yle, 2017, joulukuun 17.)

Esimerkissä (18) uutisen asiantuntijalähteenä toimivan kansantaloustieteilijä Tyrväisen olotilaa kuvaillaan *huojentuneeksi*, kun kaikki suomalaiset eivät ryhdy vähentämään kulutustaan yhtä rajusti kuin opettaja Valtonen. Tämä sanavalinta korostaa sitä, että kulutuksen merkittävä vähentäminen ei ole toivottavaa. Lisäksi se esittää kuluttamisen ihmisen hyvänä ja toivottavana tapana toimia. Esimerkki jatkuu vielä suoralla lainauksella, jossa lausutaan julki kulutuksen vähentämisestä johtuvat talouden kannalta negatiivisena pidetyt seuraukset. Asiaa korostetaan entisestään, kun kulutuksen merkityksellistämisen positiiviseksi toiminnaksi jatkuu jutussa myöhemmin toisen asiantuntijan lausunnolla. Siinä professori Junnila, toteaa, että kulutusta ei pidä lopettaa, vaan kuluttaa jatkossa *viisaammin*. Junnilan lausunnossa on tulkittavissa myös ryhmän eli suomalaisten kollektiivisen edun ja resurssien tavoittelua, kun todetaan verotulojen väheneminen ja työttömyyden lisääntyminen negatiivisena tuloksena kulutuksen vähentämisestä. Tällöin paljon kuluttava Suomi, jossa verovaroja on paljon käytettävissä, on tavoitellumpi

yhteiskunta. Esimerkin asiantuntijoiden ammatti-identiteettien representaatiot ovat esimerkissä tärkeitä, sillä niillä korostetaan tiedon ja asiantuntijuuden merkitystä.

Talouteen liittyvää ideologiaa toisinnetaan puhumalla rahan säästämisen ja sijoittamisen mahdollisuuksista. Ilmastokuormaa vähentävään tekniikkaan ja erilaisiin laitteisiin sijoittamisen kannattavuutta perustellaan kuluttajalle usein rahallisesti saavutettavien hyötyjen näkökulmasta tai yksinkertaisesti järkevänä valintana. Vedotaan esimerkiksi lyhyeen takaisinmaksuaikaan ja sijoituksen kannattavuuteen. Tämä näkyy esimerkissä (19).

(19) [Väliotsikko] Valpas ja joustava kuluttaja voi hyötyä. [Leipäteksti] Ruususen näkee, että sähkömarkkinoilla tuntihinnoittelu on muuttumassa yhä houkuttelevammaksi niille, jotka pystyvät vaikuttamaan omaan kulutukseen hintapiikkien aikana. Sähkön käyttöä voi vähentää sijoittamalla tekniikkaan, joka ohjaa kulutusta ja seuraa lämpötilaa sekä mahdollisesti myös sähkön hintavaihteluita. (Yle, 2018, maaliskuun 1.)

Esimerkin (19) väliotsikossa puhutaan kuluttajasta, joka identifioi ihmisen osaksi talousjärjestelmää, lisäksi adjektiiveilla *valpas* ja *joustava* kuvataan sitä, millainen kuluttaja saa hyötyjä. Hyötyjä ei ole määritelty rahallisiksi, sillä se tulee ilmi lausumattakin, kun puhutaan kuluttajasta. Esimerkissä myös hinnoittelua kuvataan houkuttelevammaksi silloin, kun se on halpaa, jolloin rahan säästön oletetaan olevan ihmiselle motivoivaa. Tekniikan merkitystä korostetaan sähkön säästön saavuttamiseksi.

Erilaisten tekniikoiden ja innovaatioiden nähdään olevan suomalaisen liiketoiminnan ja taloudellisen kasvun kannalta merkittäviä resursseja ja luonnollisia ratkaisuja. Talouden kasvun ja säästämisen tavoittelua pidetään luonnollisena, joten sitä ei perustella. Talouden, teknologian ja energiatehokkuuden ihannoitinta ovat keskeisiä myös esimerkeissä (20 ja 21).

(20) Suomessa voitaisiin pudottaa tuntuvasti rakennusten lämmittämisestä aiheutuvia ilmastopäästöjä energiatehokkuutta parantamalla. Energiatehokkuusinvestoinnit ovat taloudellisesti kannattavia suht nopeasti. Kivimaan mukaan energiatehokkuus pitäisikin nostaa takaisin Suomen ilmasto- ja energiapolitiikan ytimeen. (Yle, 2019 maaliskuun 23.)

Esimerkissä (20) esitetään energiatehokkuuteen investointi ratkaisuna, jota perustellaan ainoastaan taloudellisella kannattavuudella. Asiantuntijana uutisessa toimiva Kivimaa on energiatehokkuuspolitiikkaan perehtynyt erokoistutkija, Suomen ympäristökeskuksesta ja Sussexin yliopistosta. Hän edustaa jo siis ammatillisen asiantuntija- asemansa puolesta tieteeseen ja teknokratiaan perustuvaa ajattelutapaa ja ideologista maailmankuvaa. Energiatehokkuuden merkitystä ja tärkeyttä korostetaan vielä lausumalla, että se pitäisi nostaa ilmasto- ja energiapolitiikan ytimeen.

(21) [Otsikko] Huippuprofessorit näkevät energiateknologian lääkkeenä Suomen kasvuun – "ja samalla pelastetaan se maailma". [Leipäteksti] Suomessa jostain syystä valtiolta ei ole vielä nähnyt sitä, että meillä virtaa joka päivä merkittävä määrä rahaa ulos sen takia, että Suomessa sallitaan polttaa öljyn poltto talonlämmityksessä, vaikka esimerkiksi lämpöpumpputeknologia on täysin kehittynyttä ja hyvää. (Yle, 2015, toukokuun 19.)

Esimerkin (21) otsikossa ilmastonmuutoksen hillintä asetetaan toissijaiseksi tavoitteeksi liiketalouden kasvun sijaan. Leipätekstissä valtiovallan kuvataan hukkaavan rahaa, koska Suomessa sallitaan öljynpoltto lämmitysmuotona, parempana ratkaisuna ehdotetaan öljynpolton kieltämistä, sillä se lisäisi kehittyneen ja hyvän lämpöpumpputekniikan myyntiä ja markkinoita. Esimerkin sanavalinnoissa ideologisesti latautuneina voidaan pitää sanoja *lääkkeenä, pelastetaan, virtaa, sallitaan ja teknologia on kehittyynyttä ja hyvää*.

4.2.2 Hyvinvointiyhteiskunta

Vaikka markkinatalouden ideologia ja teknologian ihannointi ovat aineistossa hallitsevia, nousee uutisista esiin myös hyvinvointiyhteiskuntamallin ideologisia taustaoletuksia. Suomalaisessa yhteiskunnassa sosiaalinen oikeudenmukaisuus, vapaus sekä tasa-arvoisuus ja yhteisvastuu ovat tärkeitä arvoja ja hyvinvointiyhteiskunnan tunnusmerkkejä (ks. Saari, 2019). Valtionohjaus nähdään puolestaan tarvittavana toimenä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisessa, vaikka yksilön vapaus onkin arvona tärkeä (ks. Saari, 2019). Hyvinvointiyhteiskuntaa kuvaavia representaatioita on tunnistettavissa etenkin politiikkaan liittyvissä uutisissa, joissa esimerkiksi lämmitys- ja liikennepolttoaineiden

verotuksen kiristäminen ohjaukskeinona nähdään epätasa-arvoisena, sillä sen vaikutus kohdistuisi merkittävimmin pienituloisiin. Tämä tulee ilmi esimerkissä (22).

(22) [leipäteksti] Vasemmistoliiton Li Andersson korostaa vastauksissaan sitä, että veronkorotuksista koituvia kustannuksia pitäisi kompensoida pienituloisille eri keinoin. Samalla kun lämmitys- ja liikennepolttoaineiden verotusta korotetaan, tulee huolehtia siitä, että esimerkiksi öljykattilasta luopumiseen tarjottaisiin energiaremonttitukea sosiaalisin ja alueellisin perustein ja että oman auton muuntamiseen biokaasulla kulkeväksi voi saada tukea. [myöhemmin leipätekstissä] – Ympäristöverot osuvat saman suuruisina kaikkiin ihmisiin, joten on välttämätöntä, että pienituloisia tuetaan esimerkiksi sosiaaliturvaa parantamalla, erilaisilla hankintatuilla tai muilla tulonsiirroilla, vihreiden Haaviston vastauksessa kirjoitetaan. (Yle, 2019, helmikuun 21.)

Esimerkissä (22) kansanedustajat ovat huolissaan lämmitys- ja liikennepolttoaineiden sekä ympäristöverotuksen korotuksien osuvan pahimmin pienituloisiin ja haluavat huolehtia siitä, että tukien avulla tasataan eriarvoisuutta. Tämä tulee suoraan ilmi, kun sanotaan, että *kustannuksia pitää kompensoida, tarjottaisiin energiaremonttitukea sosiaalisin ja alueellisin perustein, sekä pienituloisia tuetaan...sosiaaliturvaa parantamalla, erilaisilla hankintatuilla tai muilla tulonsiirroilla*. Näiden lausuntojen taustalla vaikuttavat arvot ovat sosiaalinen vastuu, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, jotka ovat tyypillisiä hyvinvointiyhteiskunnan ideologialle. Poliittisten toimijoiden ei tule siis tehdä päätöksiä, jotka lisäävät eriarvoisuutta tai asettavat ihmiset eriarvoiseen asemaan.

Yhteiskunnan vastuunkanto ja osallistuminen kuluttajien päätöksentekoon esitetään toivottavana, kun todetaan, että kuluttajat eivät yksin pysty ratkaisemaan päästöihinsä liittyviä haasteita vaan tarvitaan ohjausta, tukea ja neuvontaa. Tämä näkyy esimerkissä (23).

(23) [Väliotsikko] ”Yhteiskunnan pitää tukea kuluttajia ympäristötoimiin” [Leipäteksti] – Yhteiskunnan tulee tukea kuluttajien valintoja ja kannustaa heitä ottamaan päätöksissään huomioon ympäristöasiat. Tarvitaan niin taloudellista kuin tiedollista ohjausta ja myös muutosta elämäntavoissa ja kulutustottumuksissa, toteaa KULTU-työryhmän puheenjohtaja Antero Honkasalo ympäristöministeriöstä. (Yle, 2012, toukokuun 23.)

Esimerkin (23) väliotsikossa todetaan, että yhteiskunnan pitää tukea kuluttajia. Tällainen toteamus osoittaa, että äänessä oleva hyväksyy ohjaustoimet yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Esimerkistä käy myös ilmi, että asiantuntijoilla ja päättäjillä uskotaan olevan hallussaan enemmän tietoa kuin kuluttajilla ja siksi heidän tulee ohjata kuluttajia niin taloudellisesti kuin tiedollisesti. Tämä esimerkki toisintaa myös markkinatalouden ideologiaa esittämällä ihmiset kuluttajina.

4.2.3 Ekologinen kestävyys

Ekologisen kestävyuden ideologia on tunnistettavissa selkeimmin kestävyys elämäntapana -diskurssin representaatioissa. Se poikkeaa selvästi edellisissä luvuissa kuvatuista ideologisista ajattelumalleista ja sitä voisi kuvailla myös vaihtoehtoiseksi ideologiaksi. Ekologinen kestävyys esitetään uutisissa vaihtoehtoisena ja kokonaisvaltaisena elämäntapana, jossa kulutuksesta luopuminen ja elämän hidastaminen on positiivinen asia. Ekologisen kestävyuden representaatioissa identiteettejä korostetaan ja niitä perustellaan enemmän, sillä tekstissä on tarve määritellä millaista tämä ”toisenlainen” poikkeava eläminen ja asuminen on ja millaiset ihmiset sitä toteuttavat. Arvojen ja normien kuvaaminen tulee myös tärkeämmäksi silloin, kun kuvataan jotain mitä ei pidetä kaikkien yhteisesti jakamana tietona tai käytäntönä. Ekologisen kestävyuden ajatusmallissa toiminnalla ja tavoitteilla on kuitenkin merkittävä rooli siinä, miten elämäntavan kuvataan olevan ratkaisu ilmastonmuutoksen aiheuttamiin haasteisiin.

Poikkeavan valinnan tekeminen sekä identiteetin korostaminen tulee esiin esimerkissä (24).

(24) [ingressi] Mitä tekee helsinkiläinen millenniaali, jota painaa ilmastoahdistus? Luultavasti suosii kasvisruokaa, välttää lentämistä ja ajaa kaupunkipyörällä. Harvempi tekee kuten Aarne Granlund: selvittää, missä päin Suomea pystyisi elämään mahdollisimman hiilineutraalisti ja muuttaa sitten 420 kilometrin päähän Liperiin, Pohjois-Karjalaan. [leipäteksti] Ilmastoasiat ovat Helsingissä kasvaneelle Aarne Granlundille työ ja intohimo. Hän on kuitenkin enemmän Exceltaulukkoihminen kuin megafoniin huutaja. – En ole koskaan varsinaisesti

kuulunut aktivistiporukoihin. Itselleni ominaista on etsiä tietoa ja vaikuttaa hiljaisemmin. Uuden asuinpaikkansa Granlund valitsi huolellisella taulukoinnilla. (Yle, 2020, toukokuun 25.)

Esimerkin (24) aloittaa uutisen ingressi, jossa tuodaan esille se, miten poikkeavan ja yllättävänkin valinnan Aarne on tehnyt. Esimerkissä Aarnea verrataan kuitenkin muihin ilmastoahdistuksesta kärsiviin, eikä niin sanottuihin tavallisiin ihmisiin, koska uutisen tavoitteena on kuvata sitä, miten järki-ihmisen ja ilmastoaktivistin identiteetit yhdistyvät. Tämä tulee ilmi lausumassa, jossa Aarnen ilmastoaktivisti-identiteetin esitellään rakentuvan tiedon ja järjen pohjalta. Tämä tulee ilmi siinä, miten hänen kuvataan olevan enemmän *Excel-taulukko ihminen kuin megafoniin huutaja*. Myös toteamuksella *itselleni on ominaista etsiä tietoa*, Aarne korostaa valintojensa perustuvan tietoon.

Esimerkissä Aarnelle rakennetaan siis järki-ihmisen identiteettiä, jonka ilmastonmuutoksen vastaiset toimet ovat järkeviä ja perusteltuja, kun taas ilmastoaktivistin stereotyyppiä kuvataan *megafoniin huutajaksi*. Lisäksi Aarnen asuinpaikan valinnan loogisuutta korostetaan lausumalla, että valinta tehtiin huolellisesti taulukoinnilla. Identiteetin rakentamisen kannalta olennaista on myös se, että todetaan ilmastoasioiden olleen Aarnelle työ ja intohimo, näin hän saa asiantuntijan aseman ilmastoasioihin, mutta suhtautuu niihin kuitenkin intohimoisesti. Tällä korostetaan sitä, että lukija voi luottaa Aarnen asuinpaikan ja elämäntavan valintaan. Tulkintani mukaan Aarnen tekoja perustellaan järkeen ja tietoon perustuviksi siksi, että yhteiskunnassamme tietoon perustuvat valinnat eivät voi olla vääriä. Toisin sanoen pyritään vahvistamaan lukijan käsitystä siitä, että ilmastoasioihin vakavasti suhtautuvat ihmiset ovat järkeviä ihmisiä.

Esimerkissä (25) voidaan havaita, miten ekologisen kestävyuden ideologiaa pyritään puolustamaan ja halutaan luoda uudenlaista kuvaa ihmisistä, jotka sitä edustavat.

(25) [otsikko] Ekokyläasuminen ei ole vain hippien hommaa. [ingressi] Ekokyläasumiseen kuuluu ympäristöystävällinen lämmitys, kuten maalämpö, aurinkopaneelit tai puulämmitys. Lisäksi oleellista on yhteisöllisyyden vaaliminen. Jokainen ekokyläläinen on erilainen, mutta asukkaita yhdistävät pitkäjänteisyys ja periaate ekologisuudesta. (Yle, 2013, toukokuun 7.)

Esimerkin (25) aloittaa uutisen otsikko, jonka tarkoitus on kumota ennakkoluuloja siitä, että ekokyläläiset olisivat yhteiskunnassa vallalla olevista arvoista ja kulttuurista poikkeavia hippejä. Nimeämällä ekokylässä asuvat ihmiset hipeiksi, asetetaan heidät valtaväestön ulkopuolelle ja toiseen ryhmään kuuluvaksi. Näin ollen heillä oletetaan olevan myös valtavirrasta poikkeavat arvot. Otsikko on kuitenkin kirjoitettu kielteiseen muotoon, joten tämä oletus halutaan kumota. Toimittaja pyrkii tulkintani mukaan näin puhumalla uudistamaan ekokyläliikkeen mainetta ja herättämään muidenkin kuin intohimoisesti ympäristöasioihin suhtautuvien kiinnostusta niitä kohtaan.

Esimerkki (25) jatkuu otsikon jälkeen selityksellä siitä, mikä on olennaista ekokylille ja sen asukkaille, tällä halutaan täsmentää ekokyläliikkeen arvomaailman perustuvan oikeisiin ympäristöystävällisiin ja ekologisiin ratkaisuihin. Tekstistä korostetaan, että pelkät asumisen ympäristöystävälliset ratkaisut eivät riitä, vaan ekokylän asukkaalta vaaditaan tietynlaisen arvojen sisäistäminen. Tämä käy ilmi ilmaisusta *lisäksi oleellista on yhteisöllisyyden vaaliminen*. Lisäksi tällä korostetaan sitä tosiseikkaa, että ekokylissä asuvat jakavat tietynlaiset arvot. Arvot, jotka asukkaita yhdistävät sanoitetaan vielä esimerkin lopussa. Toisaalta todetaan, että jokainen on erilainen, jolla kerrotaan lukijalle, että yhteisöön mahtuu erilaisia asukkaita eli kyse ei ole ryhmästä, jossa kaikki olisivat täysin samankaltaisia.

Esimerkissä (26) irtisanoudutaan kuluttamista ihannoivasta ideologiasta.

(26) [otsikko] Marketta Horn on vähäpäästöistä elämää viettävä erakko, joka kammoaa kuluttamista: "Ihmisen täytyy olla sairas, jos hän voi hyvin nyky-yhteiskunnassa" [leipäteksti] – Olen omasta tahdostani siirtynyt elämään yhteiskunnan ulkopuolelle. (Yle, 2018, huhtikuun 7.)

Esimerkin (26) sanavalinnasta erakko käy ilmi, että kyseessä on vaihtoehtoisen elämäntavan valinnut ihminen. Ilmaisulla *kammoaa kuluttamista* ja *ihmisen täytyy olla sairas*, korostetaan sitä, miten jutun päähenkilö ei voi sietää ja ei voi mitenkään ymmärtää yhteiskunnassa vallalla olevaa tapaa kuluttaa, asua ja elää. Siksi hänen on tekstin mukaan täytynyt – *voidakseen elää vähäpäästöistä elämää* – siirtyä yhteiskunnan ulkopuolelle.

Ilmaisuilla osoitetaan hänen myös irtisanoutuvan yhteiskunnassa vallalla olevista arvoista ja asumisen normeista.

Ekologisen kestävyiden ideologiaan perustuvan elämäntavan kuvataan usein myös lisäävän ihmisten onnellisuutta, kun kulutuksesta luovutaan. Tämä näkyy esimerkissä (27).

(27) Väitöskirjatutkija kokee, että tällä ajattelutavalla oma elämä on muuttunut kymmenessä vuodessa vain paremmaksi. – Minun elämäni parhaat hetket liittyvät johonkin muuhun kuin kuluttamiseen. Valtonen kertoo arvostavansa ihmissuhteitaan. (Yle, 2017, joulukuun 17.)

Esimerkissä (27) asukas – joka tässä identifioidaan väitöskirjatutkijaksi – ilmaisee, miten kulutuksen vähentäminen on tuonut hänelle onnellisuutta ja hän on oppinut arvostamaan elämässä muuta kuin kuluttamiseen liittyviä asioita. Esimerkissä väitöskirjatutkijan identiteetti tuodaan esille, jotta lukija ymmärtää haastateltavan oleva sivistynyt ja tietoa omaava ihminen. Esimerkissä myös verrataan kuluttamista ihmissuhteiden merkitykseen elämässä, jolloin asetetaan myös arvomaailmat ikään kuin vastakkaisiksi. Esimerkissä esitetty representaatio tarjoaa lukijalla mahdollisuuden pohtia omakohtaisesti kuluttamisen ja onnellisuuden suhdetta.

5 Päätäntö

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella Ylen verkkouutisten välittämää kuvaa ilmastoviisaasta asumisesta. Ensimmäiseksi tarkastelin ilmastoviisaan asumisen diskurssija ja toiseksi diskurssien taustalla vaikuttavia ideologioita. Hyödynsin tutkimuksessani Faircloughin (1997) kolmitasoista analyysimallia sekä van Dijkin (2011) diskursiivisten ideologioiden kategorioita. Tutkimukseni aineistona oli 114 Ylen julkaisemaa verkkouutista vuosilta 2010-2020, joissa yhdistyivät asuminen ja ilmastonmuutoksen hillitseminen.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta tulokseni osoittivat, että Ylen verkkouutisten käyttämät diskurssit liittyvät laajempaan ilmastoviestinnän diskurssien verkostoon, jota hallitsee ratkaisukeskeisyys. Ratkaisukeskeisyys oli havaittavissa selkeänä kaikissa kolmessa tunnistamassani diskurssissa. Ratkaisukeskeinen lähestyminen ilmastonmuutoksen aiheuttaviin haasteisiin on havaittu olevan ilmastoviestinnässä ja sen tutkimuksessa hyvin yleistä (ks. Kumpu, 2021). Median on myös havaittu aiemmassa Lovellin (2007) Britannian kontekstissa tekemässä tutkimuksessa kehystävän kestävästä asumisesta ratkaisuna ilmastonmuutokseen.

Tunnistin aineistosta sekä teknisiin ratkaisuihin että talouteen vahvasti liittyvät diskurssit, sekä lisäksi diskurssin, jossa kestävyys ymmärretään kokonaisvaltaisena elämäntapana. Kestävyyden diskurssissa nyky-yhteiskunnan arvot sekä tavat osittain myös kyseenalastettiin. Nimesin diskurssit asumisen ratkaisut, raha ratkaisee ja kestävyys elämäntapana -diskurssiksi. Tunnistamiani diskurssija yhdisti halu toimia ilmaston hyväksi, mutta ne lähestyivät ongelmaa erilaisista arvoista käsin. Havaitsemiani diskurssit olivat samankaltaisia, joita Cherry ja muut (2015) löysivät tutkiessaan matalahiilisen asumisen mediadiskurssija Britanniassa julkaistuissa sanomalehdissä.

Toisen tutkimuskysymyksen avulla halusin selvittää, millaisia ideologisia taustaoletuksia diskurssit sisälsivät. Ideologisina taustaoletuksina tunnistin kulutusta ja teknologiaa ihannoivaa markkinataloutta perustuvaa maailmankuvaa, hyvinvointiyhteiskunnalle

tyypillistä arvomaailmaa, sekä ekologisen kestävyuden ideologiaa. Carvalho (2007) tunnisti omassa tutkimuksessaan Britannian kontekstissa osittain samankaltaisia ideologioita. Hän nimesi ne uusiliberalistiseksi kapitalismiksi, jossa vapaat markkinat ja individualismi ovat tärkeitä arvoja sekä demokraattiseksi ideologiaksi, jossa puolestaan tasa-arvo ja solidaarisuus nousevat tärkeiksi. Hänen aineistostaan nousi esiin myös ihmiskeisyyden hegemoninen asema, jonka minäkin tunnistin omassa aineistossani keskeiseksi lähtökohdaksi.

Tunnistamani ideologiset taustaoletukset jakautuivat diskurssien kesken niin, että markkinatalouden ja teknologian ihannointi sekä hyvinvointiyhteiskunnan ideologiset ajatukset nousivat esiin selvimmin asumisen ratkaisut ja raha ratkaisee -diskursseissa, kun taas ekologisen kestävyuden ideologia näkyi vahvimmin kestävyys elämäntapana diskurssissa. Diskurssit ja ideologiat myös sekoittuivat keskenään, mikä kertoo diskurssien ja ideologioiden kehittymisestä ja muutoksesta. Tiedotusvälineillä onkin mahdollisuus tuottaa uusia ja luovia puhetapoja tuomalla keskusteluun uudenlaisia ajatuksia ja ehdotuksia asioiden tilasta, jolloin julkinen keskustelu vähitellen muuttuu ja ihmiset sisäistävät uusia arvoja ja maailmankatsomuksia.

Aineistoni asumisen representaatiot keskittyivät pääasiassa asumisen ratkaisuihin ja tekniikoihin, joilla ilmastonmuutosta voidaan hillitä. Taloudellinen näkökulma oli myös vahvasti esillä. Asumisesta annettiin näin ollen melko tekninen ja jokseenkin kylmä vaikutelma. Vähemmän tilaa saivat ne representaatiot, joissa puhuttiin kodin merkityksestä. Kodin merkitys ja niin sanotut pehmeämmät arvot nousivat esiin harvoin ja silloinkin kestävä elämäntavan representaatioissa. Koska taloudelliset seikat olivat usein uutisten keskiössä, vaikutti tämä myös mielikuvan vahvistumiseen asumisesta taloudellisena ja teknisenä asiana. Vaihtoehtoista arvomaailmaa tarjosivat kuitenkin kestävä elämäntapaan keskittyvät representaatiot. Samankaltaisen havainnon tekivät Cherry ja muut (2015) tutkimuksessaan. He havaitsivat, että Britanniassa asumiseen liittyviä median diskursseja hallitsevat pääasiassa tekniset ja taloudelliset paradigmat.

Koska valitsemani tutkimusmenetelmä perustuu tulkintaan, on tutkimukseni tuloksissa otettava huomioon, että toinen tutkija olisi saattanut tulkita aineiston tekstiä, diskursiivisten käytäntöjen vaikutuksia tai sosiaalista kontekstia toisin. Toisaalta taustani puolesta voin olettaa ymmärtäväni suomalaisen kulttuurisen kontekstin hyvin. Taustani puolesta koen myös jakavani saman kollektiivisen suomalaisuuden identiteetin niin uutisten lukijana kuin asukkaana. Toisaalta kulttuuriset ja sosiaaliset konventiot, sekä yhteisesti jaetut arvot voivat aiheuttaa tutkijalle sokeita pisteitä ja niihin liittyvät ideologiset taustaoletukset saattavat jäädä huomaamatta.

Tutkimustani olisi mahdollista jatkaa tai laajentaa tarkastelemalla, miten diskurssit ja taustalla vaikuttavat ideologiat muuttuvat aikajakson kuluessa. Mielenkiintoista olisi tutkia sitä, millä tavoin kestävän elämän tavan diskurssi ilmestyy uutisiin ja miten nopeasti se yleistyy. Diskurssien muuttumista voisi myös vertailla yhteiskunnassa tapahtuviin asioihin, kuten nouseeko jotain tiettyä diskurssia enemmän esiin esimerkiksi vaalien edellä tai ilmastokokouksien aikaan. Tutkimuksen laajentaminen olisi myös mahdollista lisäämällä vertailtava aineisto.

Tutkimukseni tuloksia voidaan hyödyntää osana julkista yhteiskunnallista keskustelua ilmastomuutoksesta ja kestävämmästä yhteiskunnasta sekä journalismin ja mediainstituutioiden että kansalaisten kannalta. Ne voivat olla hyödyksi erityisesti siinä, miten ne nostavat esiin usein näkymättömäksi jääviä tekstien taustalla vallitsevia maailmankuvia ja arvoja ja näin mahdollistavat sisällön moniarvoisuuden arvioinnin ja vertailun. Tuloksiani on mahdollista hyödyntää myös ilmastoviisaan asumisen viestinnän sisällön ja kohdentamisen suunnittelussa sekä ihmisten sopeutumistarpeiden tunnistamisessa ja ymmärtämisessä. Arvojen ja asenteiden tunnistaminen auttaa havaitsemaan ja paljastamaan vaikuttimia, jotka mahdollistavat ihmisten asenteiden ja käytäntöjen muutoksen ilmastoystävällisemmäksi.

Lähteet

- Ballantyne, A. G. (2016). Climate change communication: What can we learn from communication theory? Wiley interdisciplinary reviews. *Climate change*, 7(3), 329-344. <https://doi.org/10.1002/wcc.392>
- Berglez, P., ja Olausson, U. (2014) The Post-political Condition of Climate Change: An Ideology Approach. *Capitalism Nature Socialism*, 25(1), 54-71. <https://doi.org/10.1080/10455752.2013.845588>
- Boykoff, M. T. (2009). We speak for the trees: Media reporting on the environment. *Annual review of environment and resources*, 34, 431-457. <https://doi.org/10.1146/annurev.environ.051308.084254>
- Carvalho, A. (2007). Ideological cultures and media discourses on scientific knowledge: re-reading news on climate change. *Public Understanding of Science*, 16(2), 223–243. <https://doi.org/10.1177/0963662506066775>
- Cherry, C., Hopfe, C., MacGillivray, B. & Pidgeon, N. (2015). Media discourses of low carbon housing: The marginalisation of social and behavioural dimensions within the British broadsheet press. *Public understanding of science*, 24(3), 302-310. <https://doi.org/10.1177/0963662513512442>
- Cotter, C. (2010). *News talk: Investigating the language of journalism*. Cambridge University Press.
- De Fina, A. (2011). Discourse and Identity. Teoksessa van Dijk, T. A.(toim.). *Discourse studies: A multidisciplinary introduction (2nd ed.)*. Sage
- Deuze, M. (2005). What is journalism?: Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism*, 6(4), 442-464. <https://doi.org/10.1177/1464884905056815>
- Deuze, M. & Witschge, T. (2018). Beyond Journalism: Theorizing the Transformation of Journalism. *Journalism*, 19(2), 165-181. <https://doi.org/10.1177/1464884916688550>
- Deuze, M. (2019). What Journalism Is (Not). *Social media + society*, 5(3). <https://doi.org/10.1177/2056305119857202>
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Polity Press.

- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Vastapaino.
- Fairclough, N. (2012). *Political discourse analysis – A Method for Advanced Students*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203137888>
- Fairclough, N., Mulderrig J., & Wodak R. (2011). Critical Discourse Analysis. Teoksessa T. A. van Dijk (toim.) *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction*. (357-378). Sage.
- Fielding, K. S. & Hornsey, M. J. (2016). A social identity analysis of climate change and environmental attitudes and behaviors: Insights and opportunities. *Frontiers in psychology*, 7, 121. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00121>
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity*. Polity.
- Hall, Stuart (1992). Kulttuurin ja politiikan murroksia. Tampere: Vastapaino.
- Hall, S. (2013) The work of representation. Teoksessa Evans, J., Hall, S., Nixon, S. & Pitkin, H. F. *Representation (Second edition.)*. Sage Publications.
- Hartley, J. (1993). *Understanding news* (Repr.). Routledge.
- Hemánus, P. (1990). *Johdatusta tiedotusoppiin: 2, Journalistiikan perusteet*. Yliopistopaino.
- Horta, A., Carvalho, A., & Schmidt, L. (2017). The hegemony of global politics: news coverage of climate change in a small country. *Society & Natural Resources*, 30(10). 1246-1260. <https://doi-org.proxy.uwasa.fi/10.1080/08941920.2017.1295497>
- Jokinen A., Juhila K. ja Suoninen E. (2016). *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino.
- Juntto, A. (2008). Asumisvalinnat, liikkuvuus ja asumisen arkitalous. Teoksessa Lammi, M. & Timonen P. (toim.), *Koti — tehtävistä uusiin haasteisiin*. Tampereen Yliopistopaino. <http://hdl.handle.net/10138/152384>
- Jørgensen, M. & Phillips, L. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. Sage Publications.
- Koivumäki, J. (2021). Hallituksen puoliväliriihi ja talousarvioesitys. *Kauppakamaritieto*. Noudettu 20.10.2021 osoitteesta <https://kauppakamaritieto-fi.proxy.uwasa.fi/artikkelit/hallituksen-puolivaliriihi-ja-talousarvioesitys##>

- Kumpu, V. (2014). Kaikki yhdessä yhteisen ilmaston puolesta? Yksimielisyys ja erimielisyys Helsingin Sanomien ja Ilta-Sanomien ilmastokokousuutisoinnissa. *Media & viestintä*, 37(4). <https://doi.org/10.23983/mv.62839>
- Kumpu, V. (2021). Ilmastoviestintä ekologisena kommunikaationa: Ratkaisukeskeinen ilmastoviestinnän tutkimus ja yhteiskuntateoria. *Media & viestintä*, 44(1), 138-157. <https://doi.org/10.23983/mv.107304>
- Kunelius, R. (2003). *Viestinnän vallassa: Johdatusta joukkoviestinnän kysymyksiin* (5.-7. uud. p.). WSOY.
- Laki Yleisradio Oy:stä 19.08.2005/635. Finlex. Noudettu 1.12.2021 osoitteesta <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931380>
- Leppänen, A., Heino, T.-E., ja Mäntymäki E. (toim.) (2010). *Yleisradio median murroksessa*. Vastapaino.
- Leskelä, M. & Tervo, S. (2020). *Bisnesantropologia ja muut ihmistieteet strategiatyössä*. Alma Talent.
- Lewis, J. (2017). Hegemony. Teoksessa Ouellette, L. & Gray, J. *Keywords for media studies*. New York University Press.
- Lovell, H. (2004) Framing sustainable housing as a solution to climate change. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 6(1), 35–55. <https://doi.org/10.1080/1523908042000259677>
- Lowe, G. F. (2010). Julkisen palvelun yleisradiosta julkisen palvelun mediaksi. Teoksessa Heino, T.-E., Leppänen, A., ja Mäntymäki E. (toim.), *Yleisradio median murroksessa*. Vastapaino.
- Moser, Susanne C. 2010. "Communicating climate change: history, challenges, process and future directions." Wiley interdisciplinary reviews. *Climate change* 1 (1): 31–53. <https://doi.org/10.1002/wcc.11>.
- Mäntymäki, E. (2010). Kuluttajan ja kansalaisen Yleisradio. Teoksessa Heino, T.-E., Leppänen, A., ja Mäntymäki E. (toim.), *Yleisradio median murroksessa*. Vastapaino.
- Nieminen, H. & Pantti, M. (2012). *Media markkinoilla: Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen* (3. uud. p.). Vastapaino.

- Nikkanen, H. ja työryhmä (2017). *Hyvän sään aikana – Mitä Suomi tekee, kun ilmasto muuttaa kaiken*. Into.
- Nivalainen, S. (2010, 14. kesäkuuta). *Asumisen toiveet ja todellisuus*. PTT. Noudettu 28.10.2022 osoitteesta <https://www.ptt.fi/ajankohtaista/asumisen-toiveet-ja-todellisuus-satu-nivalainen.html>
- Pietikäinen, S. & Mäntynen, A. (2009). *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino.
- Pirttilä-Backman, A., Lahikainen, A. R., Ahokas, M. & Suoninen, E. (2013). *Arjen sosiaalipsykologia* (1.-3. p.). Sanoma Pro.
- Pynnönen, A. (2013). *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. University of Jyväskylä. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5471-0>
- Raunio, Kyösti. 1999. *Positivismi ja ihmistiede: sosiaalitutkimuksen perustat ja käytännöt*. Helsinki: Gaudeamus.
- Richardson, J. E. (2007). *Analysing Newspapers*. Palgrave Macmillan.
- Ruosteenoja, K., Jylhä, K & Kämäräinen, M. (2016). Climate projections for Finland under the RCP forcing scenarios. *Geophysica*, 51 (1). 17–50.
- Saari, J. (2019, 31. tammikuuta). *Hyvinvointivaltio eriarvoistuneessa yhteiskunnassa*. Valtionneuvoston kanslia. Noudettu 25.4.2022 osoitteesta <https://vnk.fi/documents/10616/5698452/Selvityshenkil%C3%B6+Juho+Saaren+raportti+30.1.2019+-+Hyvinvointivaltio+eriarvoistuneessa+yhteiskunnassa>
- Schäfer M. S. & Painter J. (2020). Climate journalism in a changing media ecosystem: Assessing the production of climate change-related news around the world. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 12(1). <https://doi.org/10.1002/wcc.675>
- Seliger, M. (1977) *The Marxist Conception of Ideology: A Critical Essay*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seligman, C. & Katz, A. N. (1996). The dynamics of value systems. Teoksessa C. Seligman, J. M. Olson & M. P. Zanna (toim.), *The Psychology of Values, Ontario Symposium, vol. 8*. (s. 53-75). Lawrence Erlbaum.
- Sireni, M. (2013). Haja-asutus ei jaa mielipiteitä Itä-Suomessa. *Yhdyskuntasuunnittelu, the Finnish Journal of Urban Studies*. 51.

- Sitra. (2019a) Resurssiviisaskansalainen kyselytutkimus 2019. Noudettu 28.10.2021 osoitteesta <https://media.sitra.fi/2019/07/10170601/resurssiviisas-kansalainen-2019-kyselytutkimuksen-tulokset.pdf>
- Sitra. Artikkelit. (2018, 15. helmikuuta). *Keskivertosuomalaisen hiilijalanjälki*. Noudettu 20.10.2021 osoitteesta <https://www.sitra.fi/artikkelit/keskivertosuomalaisen-hiilijalanjalki/>
- Sitra. Uutiset. (2019, 28. elokuuta). *Kestävät elämäntavat auttavat ilmastoahdistukseen*. Noudettu 28.10.2021 osoitteesta <https://www.sitra.fi/uutiset/kestavat-elamantavat-auttavat-ilmastoahdistukseen/>
- Stern, P. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of social issues*. 56(3), 407-424. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>
- Suomen ilmastopaneeli. (2020). *Tiivistelmä Kuluttajanäkökulma ilmastopolitiikkaan - hankkeen loppuraportista (04/2020)*. Noudettu 24.11.2021 osoitteesta https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2020/09/Ilmastopaneeli_Kuluttajanakokulma-ilmastopolitiikkaan-hanke_Tiivistelma.pdf
- Suomen journalistiliitto. (2021). *Journalistin ohjeet*. Noudettu 04.12.2021 osoitteesta <https://journalistiliitto.fi/fi/pelisaannot/journalistin-ohjeet/>
- Suoninen, E. (2021). Diskurssianalyysi. Teoksessa Vuori, J. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Noudettu 9.11.2021 osoitteesta <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopeus/kvali/teoreettis-metodologiset-viitekehykset/diskurssianalyysi/>
- Teräväinen, T. (2010). Political opportunities and storylines in Finnish climate policy negotiations. *Environmental Politics* 19(20), 196–216.
- Tieteen termipankki. (2021). Ympäristötieteet. Kestävä kehitys. Noudettu 15.11.2021 osoitteesta https://tieteentermipankki.fi/wiki/Ymp%C3%A4rist%C3%B6tieteet:kest%C3%A4v%C3%A4_kehitys
- Tilastokeskus. (2019). *Asumisen energiankulutus*. Noudettu 24.11.2021 osoitteesta http://www.stat.fi/til/asen/2019/asen_2019_2020-11-19_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus. (2019b). *Energian hankinta ja kulutus*. Noudettu 1.12.2021 osoitteesta https://www.stat.fi/til/ehk/2019/ehk_2019_2020-12-21_tie_001_fi.html

- Tuomela, R. (2002). *The Philosophy of social practices*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511487446>
- van Dijk, T. A. (2011a). Introduction: The Study of Discourse. Teoksessa van Dijk, T. A. (toim.). *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (2. painos). Sage
- van Dijk, T. A. (2011b). Discourse and Ideology. Teoksessa van Dijk, T. A. (toim.). *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* (2. painos). Sage
- Weaver, D. H. (ed.) (1998) *The Global Journalist: News People around the World*. Hampton Press.
- Wessberg, A. (2010). Yleisradioyhtiöiden merkityksellisyys monimediamaailmassa. Teoksessa Heino, T.-E., Leppänen, A., ja Mäntymäki E. (toim.) (2010). *Yleisradio median murroksessa*. Vastapaino.
- Whitmarsh, L., O'Neill, S., & Lorenzoni, I. (2013). Public engagement with climate change: What do we know and where do we go from here? *International Journal of Media and Cultural Politics*, 9(1), 7–25. https://doi.org/10.1386/macp.9.1.7_1
- Väliverronen, E. (2011). Journalismi kriisissä?. Teoksessa Herkman, J., Mäenpää, J., Sepänen, J., Heinonen, A., Domingo, D., Helle, M., . . . Väliverronen, E. *Journalismi murroksessa*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Väliverronen, E. (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, A. & Moring, I. & Väliverronen, E. (toim.), *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan* (s. 13–39). Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Yle. (2014, 28. marraskuuta). *Yle pähkinän kuoressa*. Usein kysyttyä. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/yleisradio/yle-pahkinankuoressa>
- Yle. (2015, 11. tammikuuta). *Ylen historia*. Usein kysyttyä. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/11/ylen-historia>
- Yle Uutiset. (2021, 26. tammikuuta). *Kuluttajat vaativat yrityksiltä vastuullisuutta, vaikka omassa sähkölaskussa ratkaisee useimmiten hinta*. Uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-11724651>
- Ymparisto.fi. (2019). Ilmastobarometri 2019. Noudettu 27.10.2021 osoitteesta [https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ilmastobarometri_2019_Suomalaiset_haluav\(49670\)](https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Kartat_ja_tilastot/Ilmastobarometri_2019_Suomalaiset_haluav(49670))

Ympäristöministeriö. (2021). Tiedotteet. Öljylämmityksen vaihtajille tarjottavaa avustusta hakenut vuodessa 15 500 pientalon omistajaa – avustukseen voidaan käyttää jatkossa myös EU:n elvytysrahaa. Noudettu 23.11.2021 osoitteesta <https://ym.fi/-/oljylammityksen-vaihtajille-tarjottavaa-avustusta-hakenut-vuodessa-15-500-pientalon-omistajaa-avustukseen-voidaan-kayttaa-jatkossa-myo-eu-n-elvytysrahaa>

Liitteet

Liite 1. Aineistoluettelo

2010

- Arkiset askareet kuormittavat ilmastoa eniten (23.01.2010)
- Vanhojen rakennusten korjausneuvontaa Etelä-Savossa (04.03.2010)
- Vanhat rakennukset kaipaavat energiakorjausta (08.04.2010)
- Netin hiililaskurit antavat outoja tuloksia (17.05.2010)
- Energiatehokkuutta lisää korjausrakentamisella (09.08.2010)
- Kainuussa etsitään ilmastoperheitä (20.08.2010)
- Aurinkoenergia yleistyy lämmitysratkaisuissa (31.08.2010)
- Varsinais-Suomen energiaratkaisut uusiksi (31.08.2010)
- Heinäluoma: VTT:n energiaselvitys julkistettava (09.09.2010)
- Tamperelaisen hiilijalanjälki on 10,9 tonnia (21.09.2010)
- Antureilla tietoa asumisesta (23.09.2010)
- Pasilan parlamentti: Helsinkiin saatava yhteisöllistä asumista (01.10.2010)
- Raaseporiin nousee uusi ekokylä (06.10.2010)
- Teemaviikko kannustaa järkevämpään energiankulutukseen (10.10.2010)
- Ympäristöystävällisen asumisen pitää lähteä itsestä (13.10.2010)
- Ekokylä voitti arvostetun palkinnon (11.11.2010)
- Lämpöä voi saada kotiin järven uumenista (19.11.2010)

2011

- Tulevaisuuden asunto säästää sähköä (09.02.2011)
- Oletko saanut sähkö- tai vesilaskusi pienennettyä jollain keinoin?
- Energiaremonttirahaa haetaan nyt vimmatusti (16.03.2011)
- Nollaenergiatalo Mäntyharjun loma-asuntomessujen vetonaulana (27.06.2011)
- Ministeri Kiuru: Myös korjausrakentamiseen tulee energiatehokkuusvaatimuksia (07.07.2010)
- Yhteisökylässä ympäristökin voi hyvin (19.09.2010)

Kuntajälki patistaa suosimaan kasviksia lihan sijasta (10.10.2011)

Yhteisökylässä eletään perinteitä kunnioittaen (24.10.2011)

2012

Korkotaso houkuttelee korjausrakentamiseen (10.02.2012)

Esteettisyys on osa terveellistä asumista (28.02.2012)

Energiakonsultti tietää: Yksiö lämpiää taulutelkkarilla (02.03.2012)

Puutalon seinät erittävät onnellisuusutetta (10.03.2012)

Jäätääkö avustusleikkuri energiaremontit? (10.04.2012)

Kaupunkiasumisen vaihtoehtoja kehitetään kuumeisesti (10.04.2012)

Korjausrakentamiseen uudet energiamääräykset (08.05.2012)

Kasvihuonepäästöt kuriin verotuksella, lautasmallilla ja remonteilla (23.05.2012)

Selvitys: Kulutus kuriin veroilla ja ohjauksella (23.05.2012)

Remonttimääräyksillä halutaan säästää energiaa (04.06.2012)

Energiatehokkuus voi vapauttaa metropolin kivihielestä (12.11.2012)

Hirsitalojen sisäilma hellii asukkaitaan (15.11.2012)

2013

Ministeriötä syytetään energialinjausten pimittämisestä (10.01.2013)

Jyrki Kasvi: Asunnon hinta ei kerro asumisen hintaa (19.01.2013)

"Kyllä kylillä asua saa, kunhan sitä ei makseta muiden pussista" (21.02.2013)

Energianeuvonnan saatavuus paranee (04.04.2013)

Ekokyläasuminen ei ole vain hippien hommaa (07.05.2013)

Korjausrakentajat pakotetaan säästökuurille – asetuksessa vielä porsaanreikä (05.07.2013)

Energiatodistukset käyttöön tahmeasti lain vaatimuksista huolimatta (23.07.2013)

Lakimies: Asuntojen energiatodistuksen kanssa ei kannata keplotella (20.08.2013)

Sadevesi huuhtelee vessan, pesee auton – kasvimaa keskellä kaupunkiakin on kohta totta (28.10.2013)

Ok-talon energiatodistuksen saa kohtuuhintaan (12.11.2013)

Uusien kylien tulevaisuus on asukkaiden varassa (20.11.2013)

2014

Asuntonministeri Viitanen haluaa eroon vanhojen omakotitalojen pakollisista energiato-
distuksista (24.04.2014)

Kansanedustajat kiittelivät kansalaisaloitetta energiato-
distuksista – ”historiallista”
(01.06.2014)

PTT selvitti ilmastotavoitteiden hinnan: Kotitalouksille lisälaskua vuodessa jopa 1000 eu-
roa (17.06.2014)

Jätä keittiö remontoimatta, jos ei ole pakko ja muita neuvoja ekologiseen sisustamiseen
(11.09.2014)

Resurssiviisaus säästää luonnonvaroja ja euroja (13.10.2014)

Stubb: Yksikään maa ei voi enää lisätä päästöjään (24.10.2014)

2015

Asumis- ja syömistavoilla on isompi merkitys ympäristölle kuin vaatteiden ostamisella
(16.02.2015)

Asuminen muuttuu – ennakoiko tulevaisuuden asunto asujansa tarpeet ja reagoi niihin
(19.02.2015)

Huippuprofessorit näkevät energiateknologian lääkkeenä Suomen kasvuun – ”ja samalla
pelastetaan se maailma (19.05.2015)

Yliopisto tutki: Kaasuautoilla kaupungin päästöt minimiin (19.05.2015)

Vanhan talon energiaremontti voi olla paitsi turha myös tuhoisa (08.06.2015)

Arkkitehtuurin Finlandia-palkinto Puukuokalle – kohtuuhintainen uuden tekniikan puu-
kerrostalo voitti (23.09.2015)

Kerrostalon energiaremontti viivästyi – uunit ja lisälämmittimet apuun Rovaniemellä
(07.10.2015)

2016

Ilmastolupaus kannattaa – presidenttikin vähentää hiilijalanjälkeään (01.01.2016)

Kuluttaja saattaa sittenkin päästä vaikuttamaan sähkön siirtomaksuun – malli laajakais-taliittymistä (11.02.2016)

Päästövähennysten urakka ei ole toivoton – henkilöautoilun vähentäminen on väistämätöntä (20.07.2016)

Ilmalämpöpumppu ei kerää kosteutta asuntoon – kunhan sen asentaa ja sitä käyttää oikein (20.07.2016)

7 vinkkiä – näin teet päästövähennyksiä itse (22.07.2016)

Pariisin ilmastosopimus astuu voimaan – liikkuminen, asuminen ja syöminen muutosten kourissa (04.11.2016)

Vantaalainen kerrostalo puolitti lämmönkulutuksensa – energiaremontteihin kaivataan rahoitusta ja neuvontaa (18.11.2016)

2017

Omakotiasuja lopetti kotinsa yllämmittämisen – Vuoden sähkölasku putosi 800 euroa (15.01.2017)

Hallitus kannustaa suomalaisia puolittamaan hiilijalanjälkensä: muutoksia liikkumiseen, asumiseen ja syömiseen (14.09.2017)

Opettaja luopui lentomatkoista ja pitkistä suihkuista ilmaston hyväksi – "Onneksi tyttöystävän muutto puolittaa asumispäästöt (17.12.2017)

2018

Tuuli toi kylmän mukana uuden tilanteen sähkönkuluttajalle – sähkölasku voi pienentyä valppaalla kuluttajalla (01.03.2018)

Marketta Horn on vähäpäästöistä elämää viettävä erakko, joka kammoaa kuluttamista: "Ihmisen täytyy olla sairas, jos hän voi hyvin nyky-yhteiskunnassa" (07.04.2018)

Voisiko sinunkin taloyhtiösi säästää energialaskussa myymällä tulevaisuudessa hukkalämpöä? Selvitä ainakin nämä asiat (23.05.2018)

Japanilais-suomalainen perhe rakentaa unelmien ekoelämää lappilaiselle pikkukylälle – tuulivoimala ja villiruoka takaavat omavaraisuuden (09.06.2018)

Asumisen asiantuntija: Tulevaisuudessa asunnot ovat pienempiä, aikaa vietetään yhteis-tiloissa ja talojen katoilla kasvatetaan ruokaa (31.08.2018)

Tämä taloyhtiö hiilikasan kupeessa asensi älykkäät termostaatit vähentämään hiilidioksidipäästöjä – Asukas: ”En näe tätä isona ilmastotekona” (23.10.2018)

2019

Ota oppia esi-isien kulutustottumuksista – arjen ei tarvitse olla juhlaa (19.01.2019)

Kokoomuksen Orpo latasi vaalilupauksia ensi vaalikaudelle: Autovero pois vähäpäästöisiltä autoilta ja rahaa pientalojen lämmitysremontteihin (19.01.2019)

Lopettaisinko juuston syömisen vai vaihtaisinko sähköautoon? Kokeile Ylen ilmastolaskurilla, mitkä teot sopivat sinulle ja mikä vaikutus niillä on päästöihin (20.02.2019)

Saunan savut ja tunnelmallinen takkatuli ovat pyhiä – suomalainen kilahtaa, kun puunpolttoon uhataan puuttua (21.02.2019)

Hallituksessa muhii kiista energiansäästöstä – Vapaavuori närkästyi vihreille (22.01.2013)

Omistatko bensasyöpön auton? Ylen ilmastokysely puolueille paljastaa, että se voi tulla vieläkin kalliimmaksi (21.02.2019)

Jo muutamat lisälöylyt saunassa kasvattavat sähkölaskua – Neljä asiantuntijan vinkkiä sähkönkulutuksen pienentämiseen (20.03.2019)

Uusi laskelma: Asumisen päästöjä voisi leikata selvästi energiatehokkuudella, samalla lämpölasku pienisi jopa kolmanneksen (23.03.2019)

Suomesta ilmastotekojen mallimaa? Katso ilmastotentti kello 21 (04.04.2019)

Lämpääkö asuntosi kivihieillä, maakaasulla tai sähköllä? Asumiskulusi ovat nousussa (27.04.2019)

Sitra: Punainen liha pannaan ja omat autot vapaa-ajalla kotiin – ilman ennennäkemättömän kovia tekoja ilmastotavoite karkaa Suomessa (16.05.2019)

Suomi reiluun etukenoon ilmastotalkoissa – fossiilivapaus tuo isoimmat veronkorotukset autoilijoille, mutta myös teollisuus ja öljylämmittäjät saavat osansa (04.06.2019)

Kuopio hakee kokeiluun pohjoissavolaisia ihmisiä, jotka ovat valmiita ekoilemaan kuu-
kauden ajan (18.06.2019)

Netti syö kasvavalla tahdilla sähköä ja suurin syyllinen ovat nettivideot – "Epämiellyttävä
totuus, josta ei haluta puhua (26.06.2019)

Lappeenranta etsii kestävästä kehityksestä kiinnostuneita koteja ja yrityksiä: Uusi kokeilu
alkaa syksyllä (30.07.2019)

Joensuulainen mies muutti asumaan jurttaan – "Tämä on yllättävän hauskaa ja helppoa"
(17.08.2019)

Jukka kiuru, 28, nukkuu yönsä mieluummin asuntovaunussa kuin kotona – uuden polven
karavaanareita kiinnostaa ekologinen matkailu ja asuminen (18.08.2019)

Oskari Pääatalo, 16, sai koko perheen elämään vihreämmin – 79 perhettä testaa nyt, mi-
ten ilmastoystävällinen elämäntapa taipuu arkeen (25.09.2019)

Kaikki eivät ajattele vain ilmastonmuutosta – kestävä arki voi syntyä halusta säästää ra-
haa: "Näkyvä hinnoissa, jos ihmiset saadaan tukemaan asioita" (06.10.2019)

Porilainen kerrostalo tarvitsee kaukolämpöä vain kunnon pakkasilla – ovatko pientaloista
tutut ilmavesilämpöpumput haastamassa maalämpöä? (02.12.2019)

2020

Öljylämmityksestä halutaan Päijät-Hämeessä eroon, mutta tarkkaa tietoa öljylämmittei-
sistä kiinteistöistä ei ole (17.01.2020)

Taloyhtiö vaihtoi kaukolämmön maalämpöön, säästää 24 000 euroa vuodessa ja yllättyi
– asuntojen hinnat lähtivät merkittävään nousuun (04.02.2020)

Haloset kyllästyivät öljylämmityksen työläyteen ja säiliö kaivettiin ylös – kodin lämpöre-
monttiin voi nyt saada rahallista avustusta (11.03.2020)

Samuli Hiltunen rakensi pakettiautoon kodin – Kun ei ole asuntoa, kämpästä ei tule myös-
kään päästöjä (11.03.2020)

Katso lukijoiden 100 ilmastotekoa – professorin mukaan niillä on merkitystä, koska 66
prosenttia ilmastopäästöistä syntyy kotitalouksissa (15.03.2020)

Kodit onnistuivat pienentämään hiilijalanjälkeään Kuopion ilmastoystävällisen arjen ko-
keilussa (13.04.2020)

Umpihelsinkiläinen Aarne Granlund, 34, puolitti hiilijalanjälkensä muuttamalla Pohjois-Karjalaan – ei vaatinut autosta tai lihasta luopumista (24.05.2020)

LAB-ammattikorkeakoulu etsii kotitalouksille uusia vähähiilisiä palveluja – koekaniineina Anttilanmäen asukkaat (11.06.2020)

Pienvoimaloiden kauppa kasvaa rytisten – yhä useampi omakotiasuja tavoittelee säästöä sähkölaskuunsa (05.07.2020)

Jo 1200 taloutta on hakenut avustusta energiaremonttiin – avustusbudjetti tuplattiin ja pientaloille tuli uutta tukirahaa (23.07.2020)

Ilmalämpöpumppu tarvitsee säännöllistä huoltoa – likainen sisäyksikkö luovuttaa lämmön sijaan huonoa sisäilmaa (27.07.2020)

”Haluaisin olla ekologisempi, mutta en pysty” – Miia Laitinen lämmittää taloaan öljyllä ja potee siitä huonoa omaatuntoa (17.09.2020)

Kysely: Suomalaisista 80 prosenttia pitää elämäntapaansa ympäristön kannalta kestäväenä – ”Käytämme ilmastonmuutokseen osittaista torjuntaa” (23.09.2020)

Lisäpainetta taloyhtiöille: Helsinki tulee ja soittaa ovikelloa, jos energiaremontti on tekevä – ilmastotavoitetta ei saavuteta tänä vuonna (19.10.2020)

Aurinkopaneelit katolle ja sähkö säästöt tilille – kuulostaa yksinkertaiselta, mutta sitä se ei välttämättä ole: nämä 10 muutosta voivat sotkea laskelmasi (20.10.2020)

Öljylämmityksen vaihtoavustuksesta tuli hitti – hallitus kasvattaa tukipottia (02.11.2020)

Vaasan yliopistolle rahoitus ilmastoystävällisen asumisen tutkimukseen (18.11.2020)

Kestävät ateriavalinnat ja kulutuksen vähentäminen toimivat – hiilijalanjälki pieneni Lappeenrannan Greenreality-kodeissa (12.02.2020)